

Přítomnost

ROČNÍK IX

V PRAZE 21. PROSINCE 1932

ZA KČ 2.—

Jak doplácíme na obchodní politiku JIŘÍ HEJDA

Pomoc! FRANTA KOCOUREK

Pokolení, jež nezná pomeranč

O poměr českého člověka k Rusku! PŘIKRYL + PEROUTKA

List primátoru dru Karlu Baxovi

Hlavy v písku - před státními zaměstnanci

Jednou tak a po druhé onak — Státní zaměstnanci a socialistické strany
Zase se švejcařilo — Případ Brodeckého — Funkce a mandát
Český Comstock na obzoru? — Úpadek agrárních družstev

Odborný ženský lékař Dr. Vepřovský,
Praha II., Václavské n. 67. Ord. od 2—5. Telefon č. 268-36.

Půjčovna knih „MÍR“ Praha II, Vladislavova 2. Palác Báňské a hutní

NEJNOVĚJŠÍ ČESKÁ LITERATURA, JAKOŽ I NĚMECKÁ,
ANGLICKÁ A FRANCOUZSKÁ

Módní dám. kabelky, aktovky,
cestovní kufry, tobolky a jiné
vhodné dárky u firmy

OLGA FALLADOVÁ

závod brašnářský

Král. Vinohrady,

Založeno 1889

Anglická 2. Telefon 344-7-8

Vánoční dárek

poskytnete

nejmilejším

zakoupením praktické knihovny a j.

od firmy **KLÍMA**

továrna amerického nábytku

PRAHA II, VODIČKOVA 22. TELEFON 295-02

Výhodné platební podmínky. la provedení

Nová Colette:

Právě vyšlo dokončení Zlatička

Zlatičkův konec

v překladu Jindřicha Hořejšího a úpravě Ed. Miléna.

Cena brož. Kč 24.—, váz. Kč 36.—. U všech knihkupců.

OBSAH 50. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: KAREL KRÍŽ: „Mezi námi řečeno: bude inflace...“ — JIŘÍ HEJDA: Ústup před agrárníky. — FERD. PEROUTKA: Co je pravda? — FRANTA KOCOUREK: Pomoc! — Proč netiskneme bankovky? — Paradox mezinárodních dluhů. — Reformátor všemi opuštěný. — Byrokracie. — Šípková Růženka nebo kontrolní úřad. — Instituce a lidé. — Sociální vymoženost na prodej? — Už aby se vrátila móda cylindrů! Úpadek agrárních družstev. — Pomoc!

Přítomnost

za redakci
odpovídá **Ferd. Peroutka**

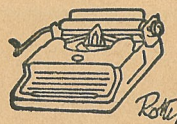

Vy pane doktore

zajímáte se jistě o
pokrok. Znáte již nej-
novější psací stroje se
stejnou výkonností jako
maji velké kancelářské
stroje, a při tom lehké a
levné jako Portable?

CORONA S'

GIBIAN a spol., Prahal., Štěpánská 32

Pošlete mi bližší informace
o stroji Corona S.

Jméno:

Adresa:

Epochu, v níž se nezadržitelně naplňoval osud
Habsburků a jejich monarchie, zvěčňuje
Bedřich Hlaváč

v politické monografii

František Josef I.,
život - povaha - doba

720 stran, 293 ilustrací v grafické úpravě a obálce Karla
Teige stojí brož. Kč 125.—, váz. v plátně Kč 150.—, v polo-
kūži Kč 175.—. Prvních 100 číslovaných a autorem pode-
psaných výtisků na kříd. papíře v polokož. vazbě Kč 300.—

U knihkupců a v nakladatelství

Fr. Borový

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TŘÍDA 18
Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622
PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,
NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—
Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10/1 1924
TISKEM KNIHTISKÁRNY ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TŘÍDA 62

Jak doplácíme na obchodní politiku

(Politika a hospodářství. — IV.)

A opět je nutno začítí statistikou. Tím spíše, protože otázka, jaký je exportní zájem Československa, stala se v poslední době předmětem diskuse. Tento exportní zájem lze vyjádřití dosti těžko, protože k jeho zcela objektivnímu posouzení nám chybí měřítko. Snad nejlepšího výrazu by se mu dostalo, kdyby bylo možné vyjádřití jej v penězích. Leč to předpokládá znalost hodnoty domácí produkce, a ani pak by ještě čísla skutečného vývozu neodpovídala plně poměru k domácímu trhu, protože mezi tuzemskou a exportní cenou je často podstatný rozdíl (viz na příklad cukr). Bohužel můžeme výši domácí produkce jen odhadovat, při čemž naše odhady jsou založeny na dosti vratkých základech. V celku se však všichni, kdo se touto otázkou u nás zabývali, shodují v tom, že vyvážíme asi 25 až 30% národní výroby. Předpokladem je přirozeně normálně fungující hospodářství, nikoli dnešní stav, kdy exportní kvota je jistě značně nižší.

V našem vývozu nepřicházejí v úvahu jen výrobky průmyslové, nýbrž také zemědělské, a sice jednak čisté zemědělské produkty jako ovoce, zelenina, chmel a dříví, jednak produkty zušlechtěné, jako lín, škrob, cukr, slad, pivo. Protože v zušlechtěném výrobku vyvážíme za hranice práci — na kterou lze konečně redukovat kapitál, práci vytvořený — je třeba připočístí k vývozu také výrobní náklady práce, to jest stravu, otop, ošacení, bydlení, zkrátka vše, čeho je třeba k udržení dělnictva, zaměstnaného při výrobě exportního zboží. Svůj exportní zájem můžeme tedy vyjádřití, nejde-li to penězi, počtem osob, které buď přímo nebo nepřímo jsou na vývozu závislé. Opět je to měřítko nepřesné, neboť pravíme-li, že vyvážíme 25 až 30% národní produkce, nemusí to ještě znamenat, že v exportu je zaměstnáno 25 až 30% našeho obyvatelstva. Spíše je možné, že kvota zaměstnaného dělnictva je o něco nižší, protože z celkového exportu připadá na výrobky průmyslové přes 70% a v průmyslové výrobě je investováno více kapitálu než v prvovýrobě, takže kvota lidské práce je nižší. Na druhé straně však vyvážíme za nižší ceny, než za jaké doma prodáváme, při čemž rozdíl bývá často velmi značný, takže můžeme předpokládat, že zcela vynahradí onu diferenci mezi účastí kapitálu a práce. Jestliže tedy jedna čtvrtina až jedna třetina obyvatelstva je zaměstnána pro export přímo, musíme se ptátí, jak velký počet obyvatelstva republiky je opět závislý na této skupině lidí. Čili: odpadne-li práce pro export, oč se zmenší kvota konsumu, oč poklesne obchod, oč se sníží doprava na železnicích a poštách (a to nejenom při vývozu, nýbrž také při dovozu surovin a pomocných látek), oč se sníží obrat v peněžnictví a pojišťovnictví a oč poklesne zaměstnání administrativy? Na první pohled to nebude zřejmé, protože se pokles exportu neprojeví okamžitě snížením počtu zaměstnanců a mezd. Především zde máme kolektivní smlouvy, které nepřipouštějí okamžité snížení mezd, dále náhradní kupní sílu, vytvořenou podporami

v nezaměstnanosti, a konečně celý velký aparát, který se průběhu konjunktury přizpůsobuje jen velmi zvolna, po případě se vůbec nepřizpůsobuje. Abychom si to dovedli jasně představit, myslíme si, že odpadl vsutku celý náš vývoz, že tudíž všechny továrny, které pro export pracovaly, jsou zavřeny, dělnictvo propuštěno a podpor v nezaměstnanosti není. Vyčerpají-li se soukromé prostředky, které nezaměstnaní ještě mají, nebude mít jedna čtvrtina obyvatelstva republiky žádné kupní síly a bude nucena zemřítí hladem. Na této čtvrtině závisí však zemědělci, obchodníci, dopravci i administrativní úředníci, kteří dodávají potraviny, nápoje, bydlení, šaty, světlo, starají se o bezpečnost, zdraví atd. Odpadnou-li s nezaměstnanými všichni ti, kdo reagují na konjunkturu bezprostředně (jako na příklad zemědělství nebo obchod), neprojeví se to ještě u organismů, které jsou na konjunkturu necitlivé. I kdyby čtvrtina obyvatelstva vyhynula, budou železnice jezdit jako dnes jezdí, třebaže budou dopravovat méně lidí, rovněž pošty budou fungovat jako dosud fungují, a také státní administrativa dlouho nevezme na vědomí ztrátu jedné čtvrtiny národního důchodu. Ovšem — jen po nějaký čas. Na trvalo je tento stav neudržitelný a také tyto pevné organismy se přizpůsobí, nikoli dobrovolně, nýbrž nuceně, tlaku poměrů. Zbývající obyvatelstvo nebude mítí možnost křít udržovací náklady na přeprychovou administrativu a na podniky, které jsou větší než odpovídá dané potřebě.

Vylíčili jsme tento absurdní případ proto, že bude dobře mítí jej stále na mysli, uvažujeme-li o křivých cestách naší obchodní politiky. Nejsme bohudík ještě tam, kde by se tyto otázky stávaly naléhavými, na druhé straně však nemáme bohudík jistoty o tom, že k takovým koncům nemůžeme nikdy dospětí. Stáváme se svědky přímo urážlivé agitace proti exportním zájmům republiky, tvrdí se nám, že jen nepatrný počet obyvatelstva závisí na exportu, čili že se nám vlastně nemůže nic stát, když žádného exportu nebude. A přece z toho, co zde bylo řečeno, vysvítá snad zcela jasně, že závisí přímo číne přímo na vývozu asi 35 až 40% veškerého obyvatelstva republiky, čili 5 až 6 milionů lidí, jichž blahobyt, existenční úroveň a kulturní výše mají svoje těžiště nikoli v zemi, nýbrž za jejími hranicemi.

Trochu teorie.

Co znamená tato agitace pro soběstačnost? Je možné, aby se Československo stalo kdy soběstačným? Toto přání by se splnilo jen v tom případě, že bychom se vrátili k rajským poměrům. Snad bychom se neodívali výhradně fíkovými listy a nejedli jen žaludy a kořínky lesních bylin, v každém případě bychom však chodili polonazi nebo bychom oblékali roucho kmentové, utkané na domácím stavu (většinu mechanických stavů totiž dovážíme), snídali bychom zapraženou polévku a svítíli loučemi, nikoli snad proto, že bychom nedovedli vyrobit elektřinu ve vlastních elektrárnách na strojích, které si sami vyrobíme v našich znamenitých strojárnách, nýbrž proto, že bychom neměli dostatek mědi na dráty, že bychom neměli ani dostatek surového železa, když jak známo dovážíme rudy většinou ze Švédska. Nemajíce do-

statek barevných kovů (mědi, zinku, cínu, niklu a aluminia), nemající potřebného množství textilních surovin (bavlny, lnu, vlny, konopí a juty), nemající nesčetné řady surovin chemických, nebyli bychom schopni ani týden udržet onu životní úroveň, na které se nalézáme a jakmile bychom spotřebovali zásoby, které máme doma, sestupovali bychom stupeň po stupni na úroveň křováků. Čtyřicet procent obyvatelstva — spíše více — by vyhynulo.

Žádná země na celém světě není soběstačná. Nemůže pak být soběstačná země, která je závislá na dovozu surovin a která musí vyvážet přebytek práce. Právě tato možnost exportu přebytečné práce umožňuje větší hustotu obyvatelstva, který by nemělo doma dostatek úživných prostředků. Je naprosto fantastické a naivní počítati, jaký dovoz je zbytečný a co bychom mohli doma sami vyrábět. Stát, stojící na oné hospodářské výši, jako Československo, nemůže se zavřít ani před dovozem výrobků konkurenčních, neboť je jednou vřazen do složitého aparátu mezinárodní směny, ze kterého se může vymanit jen se ztrátami, které se rovnají téměř ztrátě vlastní existence. Abychom to osvětlili na příkladu: Argentína konkuruje naší pšenici. Jestliže však zarazíme dovoz argentinské pšenice, nedostane argentinský rolník, počítající s vývozem k nám, peníze za svůj výrobek, nebude tudíž s to zaplatit anuitu továrně, která mu na splátky prodala stroje, továrna nebude s to odvésti pravidelnou dividendu (to jest zúročení kapitálu) do Anglie a anglický kapitalista, který do Argentiny půjčil svoje peníze, nebude mít možnost koupiti si československou sklenici, kterou chceme do Anglie vyvézt. Tyto souvislosti jsou tedy jistě zřejmé, neboť svůj příklad můžeme libovolně rozvést na nekončnou řadu předmětů a na všechny země celého světa. Že vskutku takový je vývoj, ukazuje rozvrat světového obchodu po restriktivních opatřeních, ke kterým došlo od podzimu minulého roku.

Nemůžeme být také zaplaveni cizím zbožím, jak se často hrozí lidé, kteří nedomyšlejí hospodářských souvislostí. Proti každé mezinárodní transakci musí státí transakce korespondující. Můžeme dovézt jen tolik zboží, kolik vyvezeme. (Pro zjednodušení mluvíme o dovozu a vývozu v této prosté formě, ale počítáme sem přirozeně i veškerý neviditelný dovoz a vývoz, tedy cizinecký ruch, transakce kapitálové, salda z dopravy atd.) Dovezené zboží můžeme platit jen cizími valutami, protože za naši korunu si Angličan v Anglii nic nekoupí. Máme-li tedy kupovat zboží z ciziny, musíme mít cizí valuty, a ty si nemůžeme opatřit žádným jiným způsobem, než vývozem. Můžeme ovšem také vyvážet zlato — dá-li nám je Národní banka k dispozici — nebo můžeme vyvážet na úvěr a nedočkat se zaplacení. V takových případech je přípustné chránit domácí trh, ale taková ochrana, která je průvodním zjevem mimořádné krise, musí být také něčím zcela výjimečným.

Průmysl je obětován.

Leč to, co vidíme v obchodní politice asi od roku 1926, není takovou mimořádnou a výjimečnou ochranou, nýbrž je to plánovitě obětování průmyslu špatně pochopenému zájmu zemědělskému, ideálu jakési naprosto neuskutečnitelné agrární soběstačnosti. Pravíme-li, že průmysl je obětován, pak je to pravda jen zčásti, neboť zčásti se průmysl obětuje sám a dobrovolně. Mluvili jsme zde v předchozí

kapitole o souvislostech mezi zemědělstvím a průmyslem. Tyto souvislosti jsou namnoze osudné. Byly doby, kdy se ve Svazu průmyslníků sváděly zuřivě turnaje mezi zástupci volné tržby a mezi mluvčími ochranářů. Na jedné straně stávali mocní kovoprůmyslníci, vedení výřečným Novákem, který byl ochoten v případě nouze udeřiti pěstí do stolu a prohlásit, že požadavek freetradeisticky založených textilníků znamená rozbití průmyslnického svazu. Liberalistické resoluce podařilo se potříti v mnoha případech jen tím, že se pro pozdní hodinu noční o nich prostě nehlasovalo. Byly doby, kdy celý průmysl stál proti chemikům, kteří za vysokou celní zdí měli slušné zisky na úkor výrobních nákladů sklářů, textilníků, kožařů a všemožných jiných odvětví. V těchto dobách byly koncese, činěné ochranářům koncesemi dobrovolnými.

Jestliže se na příklad náš průmysl automobilový ohradil na všech stranách vysokým clem, které mu umožnilo prodávat tak draho, že se dokonce i pokládalo za rentabilní chybně investovat několik set milionů do podniku, který by byl musel pohltit všechny ostatní automobilky a ještě vyvážet, aby mohl zúročit investovaný kapitál; jestliže se pro tuto ochranu uváděly „důvody strategické“, které se uvádějí také pro budování továrny na pneumatiky a hrají vůbec rozhodující roli v každém beznadějně nerentabilním podnikání, ač by mohlo být na první pohled jasné, že je velmi pochybné budovat podniky, kterým chybí surovinová základna a že Československo buď povede válku s jedním sousedem — a pak bude mít otevřeny ostatní hranice dovozu potřebného materiálu — nebo se všemi sousedy, a pak nás asi neochrání pražádný zbrojní průmysl; jestliže tedy to vše se dalo za souhlasu průmyslníků, nesmíme zapomenout, že mezi ministerstvem Národní obrany, mezi zbrojním průmyslem, automobily a agrární stranou jsou velmi těsné souvislosti, nesmíme dále zapomenouti, že průmysl, který má zájem ochranářský (tedy především kovoprůmysl a chemie) je soustředěn v koncernu Živnobanky a jestliže to vše tedy vidíme, pak ochranářství, které se dalo za souhlasu vedoucích činitelů Svazu průmyslníků, musíme pokládati za obět dobrovolnou. Každé clo u nás vyvolá retorsní opatření v cizině. Jestliže jsme výše řekli, že můžeme dovážet jen tolik, kolik vyvezeme, platí to i naopak. Cizina nemůže kupovat od nás více zboží, než za kolik sama u nás umístí. Ochrannářskou politikou, kterou dělal Svaz průmyslníků ve prospěch především kovoprůmyslu a chemie, obětovali jsme mnoho ze svých exportních zájmů. V prvé řadě byl obětován textil.

Svaz průmyslníků jde do politiky.

Po obětech dobrovolných přišla však perioda obětí nedobrovolných. To bylo v době tak zv. řešení zemědělské krise. Až bude možno posuzovati jednou s velkým odstupem časovým, jak jsme u nás zemědělskou krizi řešili, bude se to zdát neinformovanému pozorovateli fraškou, na jejímž pozadí se ovšem bude rýsovat smutný osud malých zemědělců, kterým se prodává předlužená střecha nad hlavou. Dík velkoagrární ochrannářské politice. Ale o tom si povíme obsírněji příště. Tato doba ochrannářské politiky ve prospěch velkostatků je zároveň údobím úplného drancování průmyslu. A zase to má zcela zvláštní příčiny, které nejsou v ideách, nýbrž v lidech. Je to vina Ústředního svazu učes. průmyslníků. Zní to podivně a paradoxně, že je to tento svaz, který obětuje průmysl, ale je to bohužel pravda. Průmysl přinesl totiž tuto obět

svému representantu, který pokládal za takticky účelné kandidovati na program jedné politické strany. Vývoj ukázal, že to byl nejchybnější krok, kterého se mohl představitel průmyslu dopustiti. Průmysl není organizován v jedné politické straně. Ukázali jsme zde minule, že průmysl nejsou jen podnikatelé, nýbrž také zaměstnanci. Ale ani podnikatelé nejsou členy jedné politické strany, už proto ne, že v Ústředním svazu čs. průmyslníků jsou také průmyslníci němectví. Předpokládejme však, aby nám absurdnost tohoto zatažení průmyslu do zájmů jedné politické strany zcela jasně vysvětlila, že vskutku všichni podnikatelé jsou členy oné politické strany, za kterou se stal generální sekretář Ústředního svazu poslancem. V tom okamžiku totiž, kdy tajemník průmyslníků a poslanec jedné politické strany jsou táž osoba, nemůže být dobře rozpoznáno, kterou akci dělá tajemník průmyslníků a kterou poslanec. Právě toto rozpoznávání je však prakticky velmi důležité.

Každá politická strana, která má ve své organizaci buď průmyslové podnikatele nebo dělníky — což jsou tedy všechny politické strany — byla ochotna podporovati politiku průmyslníků buď proto, že hověla zájmům podnikatelů, nebo že vyhovovala potřebě zaměstnanců. Na společný zájem obou skupin jsme minule ukázali. Generální tajemník Ústředního svazu čs. průmyslníků, i když jeho politická příslušnost nebyla nikomu hlubokým tajemstvím, byl ve všech politických stranách persona grata, protože každý v něm viděl mluvčího průmyslu a každý si uvědomoval, že na zdar jeho akcí závisí případně i existence tisíců a statisíců živitelů rodin (— a příslušníků strany —). V tom okamžiku, kdy se stal z generálního tajemníka poslanec, staly se také všechny politické strany krajně rezervovanými. Pochopitelně. Není jasného dělítka mezi akcemi tajemníka průmyslu a akcemi poslance. Žádná politická strana není jista, že to, co povolí průmyslu, nebude druhého dne vyhlášeno za velké vítězství poslance a nebude s tím agitováno na volebních schůzích. Tady už nejde o osobu generálního tajemníka, respektive poslance, nýbrž tady jde o osud celého svazu. I když za svaz snad jednájí jiné osoby, v jeho čele stále zůstává poslanec jedné politické strany. Kdyby tato strana byla tak silná, že by mohla sama obhájit zájem průmyslu, nemohlo by být proti tomuto postupu pražádných námitek. Protože však je tak slabá, že sama ani nestačí na podávání iniciativních návrhů, které si musí dát jinými stranami spolupodepisovat, je to pro průmysl velmi zlé.

Nemysleme si, že o tom průmyslníci nevědí. V německé skupině se tato politika již dlouho vytýká, v textilním spolku se tuhá zřejmá revolta jen jistými osobními poměry, v samotném Ústředním svazu pak je to spíše ohled na posici předsedy než na postavení generálního sekretáře, který způsoboval až dosud rezervovanost v této bolavé věci. Nicméně se chápe, že poměry nemohou se vyvíjet tak, jako dosud, nemá-li průmysl zaplatit celý účet jedné zemědělské skupiny, která je dosti mocná, aby diktovala směrnici agrární politiky. Neboť agrární celní politika, kterou od nějaké doby Svaz průmyslníků pomáhá dělat, znamená poškození exportního zájmu republiky a působí na některá výrobní odvětví ničivě. Byli jsme svědky nedávného protestu sklářů a textilníků. Jestliže se v memorandu, které odevzdaly vládě textilní svazy, volá, „aby při vnitropolitickém řešení brán byl zřetel na

zájem průmyslů vývozních, zejména textilního a nejenom na zájem kruhů zemědělských, jak tomu bylo až dosud“, je jen velmi mírně řečeno to, co celý exportní průmysl tak neobyčejně tíží. Jestliže se v memorandu praví: „Byli jsme také svědky, že v poslední době stává se devisová komise místem, na kterém řeší se vnitropolitické otázky stranického rázu, nemající naprosto žádné hospodářské souvislosti a nemající také žádné spojitosti s důvody měnovými“, pak se tím potvrzuje, co jsme na těchto místech uvedli hned s počátku, že agrární neostýchavost jde dnes i tam, kam jít by se slušný člověk styděl.

Kde je nebezpečí?

Exportní průmysly mají vskutku více než jeden důvod stěžovati si, neboť politika, která se dělá, veze se po jejich zádech. Možno to dokázati několika čísly. Srovnáme-li náš dovoz a vývoz za prvních deset měsíců letošního roku s rokem 1929, tedy rokem nejlepší hospodářské konjunktury, vidíme, že dovoz poklesl (v hodnotě) o 62.6%, vývoz o 62.8%. Jestliže vyloučíme z vývozu nejdůležitější exportní průmysly, to jest bavlnu, len, vlnu, hedvábí, konfekci, sklo a porculán, pak vidíme, že ostatní vývoz klesl pouze o 43.7%, zatímco vývoz bavlněného zboží klesl o 72%, vývoz lněného, konopného a jutového zboží o 60%, vlněného zboží o 79%, hedvábí o 50%, skla o 55%, porculánu o 66%, konfekce o 68%. Zatímco v roce 1929 export těchto sedmi průmyslových odvětví činil 50% veškerého vývozu, poklesl v roce 1932 na pouhých 34%. Na druhé straně jsme se ovšem dovedli znamenitě ubránit dovozu zemědělských výrobků a průmyslových tovarů, jež by konkurovaly favorisovaným odvětvím výroby. Tak dovoz strojů poklesl o 75%, dovoz vozidel o 74%, dovoz chemických výrobků o 59% (ale vývoz jen o 14%). V roce 1931 byla špatná úroda obilí, takže jsme byli nuceni dovézt více obilí než v roce 1929. Dovedli jsme však zabránit dovozu mouky, takže místo 132.400 tun jsme dovezli pouze 36.400 tun, ovoce místo za 671 mil. Kč jsme dovezli za 343 mil. Kč, dobytka místo za 679.8 mil. Kč pouze za 97.3 mil. Kč, potravín místo za 116 pouze za 60.5 mil. Kč.

Jak vidět, jsou v celní ochraně a v tendenci celní politiky výrobní odvětví favorisovaná i nechráněná. Jistě není náhodou, že hýčkána jsou právě ona, která jakýmkoli způsobem se blíží sféře zájmů agrárních, na které jsme výše upozornili. Kdyby v této linii obchodní politiky byl určitý, poměry zdůvodněný program, směrnice daná účelem v zájmu hospodářského celku, nebylo by možno proti tomu nic namítat. Ale je třeba namítati a velmi mnoho namítat proti čistě mocenské politice, která se uplatňuje jen proto, že má dosti síly. Neboť touto politikou se vystavujeme nebezpečí ztratit jeden trh za druhým, obětovati svůj přednostní zájem pro nespelnitelné heslo zemědělské soběstačnosti. Nebezpečí, které zde před našima očima vyrůstá, je toto: zatímco u nás platíme za jeden cent pšenice 140 Kč, platí se v Rumunsku 60 Kč, v Maďarsku, ve Spojených státech a v Anglii 70 Kč, v Belgii 75 Kč. Československo je se svými cenami již dnes nejdražší evropskou průmyslovou zemí, má nejvyšší životní náklady a má nejdražší suroviny. V potravinách jsme dražší než naši konkurenti. Ale ceny potravin, bytů, úrokové sazby, ceny suroviny a polotovarů, dopravní tarify, výše daní a dávek jsou složkami celkových výrobních nákladů. Budou-li naše životní náklady vyšší

než kdekoli v průmyslových státech světa, musí být také naše mzdy vyšší, nebo, budeme-li přesto tyto mzdy snižovat, znamená to, že budeme exportovat část životní a kulturní úrovně národa. Leč takový export nemá pro nás ani hospodářského, ani mravního významu. Naše obchodní politika nás tlačí do slepé uličky, kde budeme konečně vyřazeni ze světové soutěže. Zdá se, že si tuto možnost neuvědomují ti, kdo agrární ochrannou politiku podporují.

Je na štěstí možno ukázat na nezměnitelnost hospodářských zákonů, kterým jsme také my podrobeni a kterým se nevymaníme. Můžeme zdržet vývoj, ale nemůžeme ho zastavit. Budeme donuceni k obratu i proti své vůli, neboť nemůžeme vyšinou svět z jeho rovnováhy. Jenomže každé zdržení zaplatíme vlastní krví. Nezapřahneme-li se sami po boku ostatních do vozu světového hospodářství, budeme jím smýkáni, než se nám podaří postavit se na nohy. Této zkušenosti bychom rádi zůstali ušetřeni.

Jiří Hejda.

poznámky

List primátoru dru Karlu Baxovi

Pane primátore!

Za dobu Vašeho vedení záležitostí hlavního města byla vybudována celá moderní nová města v okruhu Prahy. Desetitisíce obyvatel našlo příjemný, zdravý, v některých případech i levný domov. Korunujete své starostenské dílo tím, že z vlastního popudu a ze své moci dáte nejhudším z chudých lidské přístřeší, kterým by byli chráněni před rozmary a krutostí počasí. Procházím v posledních týdnech pražskou periferií a nacházím tak hroznou bídu, že ji mohu sotva uvěřit. Ti lidé nemají často vůbec co do úst, nemají nic pořádného na sebe, ale nejhorší je, jak bydlí. Pišu o některých případech v posledních číslech „Přítomnosti“, jež Vám současně zasílám pro případ, že Vás někdo neupozornil. Ale to je jen nepatrný výběr. Podobné bídy je v hranicích Vašeho pražského království daleko, daleko víc. A přece jí není tolik, abyste nemohl pomoci všem nejpotřebnějším.

Je Vám, pane primátore, jistě známo, že spousta Vašich poddaných bydlí ve vyřazených železničních vagoncích, chatrných domečcích o jedné místnosti, dřevěných boudách, které není možno vytopit, i kdyby bylo čím, což je poměrně vzácný případ, pane primátore. Nechci však věřit, že je Vám známo, jakým způsobem postupují na příklad ve věci nájemného Vám podřízených úředníků, kteří mají na starosti záležitosti těchto vyvrženců a ztroskotanců bez vlastní viny. Na začátku druhé kapitoly své reportáže jsem pro Vás vylíčil podrobně jeden z takových případů, abyste na konkrétním příkladě poznal, jak a proti jakým chudákům se postupuje se strany pražského magistrátu suše byrokraticky, bezmyšlenkovitě a bezcítěně. Také nevěřím, že víte o lidských tvorech, kteří žijí na samých hranicích Vašeho města v jeskyních, daleko hůře, než zvířata, protože na to nejsou přírodou vyzbrojeni jako jeskynní člověk. V jedné takové jeskyni nad „Císařkou“ jsem našel na malé prostře čtyři dospělé lidi, mezi nimi sedm a sedmdesátiletého chorého člověka. I děti se rodí v takových jeskyních, pane primátore! Viděl jsem docela otevřenou jeskyni, v níž vyrůstalo ve vlhku, mezi hadry a troskami panstvem odložených věcí šest dětí! Dovolte, abych pro jistotu připomenul, že nejde o nějaké poustevnícké úchytky. To nejsou podivní, to jsou vesměs normální lidé, kteří touží slušně bydlit.

Při prolézání studených vagonů, tmavých chatrčí a zatuchlých jeskyň jsem nejednou slyšel vysloviti Vaše jméno. Ti lidé pochybují, že byste připustil, aby tak živořili, kdybyste to viděl a věděl. Myslí, že „ti páni, co to vědí, to primátorovi neřeknou“. Tento list Vám pišu také jejich jménem: jménem lidí, kteří si nikomu nepostěžují, nechodí na schůze žalovat na svou bídu, nepišou zoufalé dopisy do „Rudého práva“ nebo „Poledního listu“, ale jsou zalezlí ve své díře a mlčí.

Nejsem tak naivní, abych si představoval, že pražská obec

může opatřit práci všem svým nezaměstnaným. Ale věřím, že bude-li Vám to opravdu ležet na srdci, o čemž nepochybují, můžete do týdne ubytovat aspoň zoufalé případy.

A bez velkých investic: množství výstavních a jiných budov, nevyjímaje určité části nových a prázdných paláců se může přechodně adaptovat jako obydlí a noclehárny. Každý myslící člověk musí uznat, že není vhodnějšího řešení bytové krise těch sociálně nejslabších. Bylo by možno už z národohospodářského stanoviska najít lepší upotřebení pro budovy, z nichž některá leží docela ladem a jiné slouží svému účelu sotva jeden měsíc v celém roce? Vezmete-li, pane primátore, věc za tento konec, nemůže nikdo z mužů, rozhodujících o tom v příslušných institucích, odporovat takovému argumentu v takové době, ať jde o Zemský úřad nebo kteroukoliv jinou autoritu. Kdo by bez hanby mohl namítat něco proti takovému řešení, jímž se nikomu neuškodí a tolika strádajícím pomůže? Jsou budovy, které se adaptují pro výstavu dobytka: může být závadou, když se tam ubytují lidé? A opravdu jsme tak daleko, pane primátore, že o ubytování dobytka se lidé starají, ale o ubytování lidí ne.

Tím, že obsadíte neupotřebené budovy nebo jejich části těmi, kteří nemají ani na vagon, ani na čínži za pozemek a utíkají do pískovcových jeskyň, cihelen a stohů, neplodný přebytek proměníte v hodnotu pro ty, kteří jsou na tom ze všech nejhorší a stojí tu v těsné naší blízkosti bezmocnější, než zvířata.

Pane primátore, Vaš sociální čin bude pozorován, a věřím, že i napodobován v celém světě. Bude znamenat první krok do nové doby panství rozumu nad lidskou nedostatečností a sobectvím. Cesta do nového období nevyžaduje, jak si to přejí komunisté, ztroskotání dnešního společenského řádu. Ale nedá-li se co nejdříve evolute radikálnější a sociálně spravedlivější cestou, hrozí revoluce, po které nikdo netouží, ale která je prostě lidem vnucována a jejíž známky se ukazují už teď, nejdříve v bohatých státech, ve formě pochodů hladových kolon dělníků do hlavních měst, kde zasedají optimističtí zákonodárci (Londýn, Washington).

Je ve Vašich vlivných rukou ukázat, že tak zvaná lidská společnost začíná rozumět požadavkům širších vrstev, které svou ruční prací budují základ blahobytu veškerého obyvatelstva. Buď po dobrém, nebo pod nátlakem své autority způsobte, aby byly přenechány aspoň na dobu nejtěžších mrazů a do jara neuzívané budovy, o jejichž soupis jsem se již postaral a jež Vám dodám do Středního dne, takže by mohlo dojít k ubytovací akci od Nového roku.

Pane primátore, spravedliví Vám budou vděční, když ukážete, jak trochu dobré vůle a rozumu bez jakékoliv peněžité oběti může odvrátit od dlouhé řady bezbranných obyvatel aspoň nehoršího společníka bídy a hladu, mráz.

Ve Vaš zásah s tisíci jinými doufá

dr. Fr. Kocourek

a redakce „Přítomnosti“.

Halvy v písku — před státními zaměstnanci

V roce 1930, když podala vláda poslanecké sněmovně návrh zákona o třináctém sluzném, byly ve výběrech sněmovny přímo dostihy o to, kdo dostane referát o této osnově. Všechny strany tvrdily, že o to mají stejnou zásluhu, všechny se hlásily o referát v plenu sněmovny. Ještě hůře vyváděli státní zaměstnanečtí poslanci, to jest funkcionáři odborových organizací koalici stran. Intrikovalo se, páni se předháněli.

Když se loni projednával zákon, kterým se měl ten velký dar státním zaměstnancům zase z části vzít, jen tak tak ze ve sněmovně sehnali poslance, který by to ve výběrech a v plenu sněmovny odreferoval. Prosim vás, kdo by na sebe bral takové nepopulární věci?

Nejhorší komedie byla však sehraána v těchto dnech při projednávání zákona o snížení platů veřejným zaměstnancům. V sociálně politickém výboru sněmovny odmítl referovat o osnově agrární poslanec dr. Suchý s odůvodněním, že je úředníkem Zemědělské rady, na niž se zákon také vztahuje. Tím se patrně mělo říci, že by, kdyby náhodou přišel o mandát a musel se vrátit do úřadu, měl spousta nepřijemnosti se svými kolegy. Agrární strana, která se dobrovolně uvolila vzít na sebe kríž státní zaměstnaneckých platů, nakomandovala tedy k referátu svého poslance Blažka. „Kdo je to ten Blažek?“ ptali se mezi sebou poslanci, protože kromě agrárníků málokdo ve sněmovně vůbec věděl, že je ve sněmovně poslanec tohoto jména.

Je kus parlamentní tradice ve všech parlamentech, i v našem, že o velkých osnovách referují velcí muži. Ať jsou to

třeba zákony nepopulární. Švehla na příklad si toho byl velmi dobře vědom, když získal dra Kramáře, aby převzal zpravodajství o tiskovém zákoně, nebo když první politická garnitura musela obhajovat zákon na ochranu republiky, sociální pojištění, platový zákon a všechno co důsažného náš parlament dělal. Když se však bere státním zaměstnancům, zamíchala se v pytlí čtvrtá garnitura a vytáhl se referent. Tradice je věc, o níž tu v „Přítomnosti“ bylo už tolik psáno, že je škoda ztrácet o tom slov, co to znamená, když se tak mladá tradice jako je naše hned při prvním případě ruší útkem od praporu. Ale to, co koaliční poslanci provádějí s platovým zákonem, je ještě horší. V rozpočtovém výboru nechtěl vůbec nikdo převzít referát. Pět koaličních stran mezi sebou nenašlo poslance s minimální dávkou mužských ctností, který by cítil, že je věci čestné odpovědnosti hájit věci stejně populární jako nepopulární. Tahačka, kterou rozpočtový výbor zažil, to, že se do věci musela vložit vláda a zpravodaje prostě komandovat, je příliš nechutné. Koaliční poslanci se prý usnesli, že žádný, kdo z nich je v soukromém povolání státní zaměstnanec, nesmí převzít referování o snížení státně zaměstnaneckých platů:

Demokracie potřebuje silných lidí, jedním slovem mužů. A ne hrdinů, kteří při prvním svolávání k odpovědnosti ukáží paty. bd

Jednou tak a po druhé onak

Je třeba vrátit se do nedávné minulosti, když se jednalo o zkrácení vojenské presenční služby z osmnácti měsíců na čtrnáct. Přišli s tím návrhem socialisté, ale byl by dnes sotva proveden, kdybychom to nebyli potřebovali mezinárodně, kdyby nebyl naléhal ministr zahraničních věcí, který ostatně byl nucen ohlásit zkrácení presenční služby daleko dříve v Ženevě, než se o tom rozhodlo v Praze. Tehdy byli všichni vojáci proti. Pod jejich vlivem i zemřelý ministr národní obrany byl ochoten prohlašovat zkrácení presenční služby za neproveditelné, a náčelník generálního štábu mluvil o čtrnáctiměsíční službě jako o hrobu armády. Šel dokonce tak daleko, že ve veřejné přednášce kritisoval postup vlády, jejímž je vojenským exponentem.

Jak upřímné a věcné byly všechny ty nářky, ukázalo se v těchto dnech. Neproveditelná čtrnáctiměsíční služba byla provedena, a tak by se každý domníval, že si budou vojenští páni náramně vážit vojáků, sloužících ještě osmnáct měsíců. Při nejmenším by se dalo čekat, že jich vydatně použijí k tomu, aby za jejich delší služby připravili pro nováčky z roku 1933 službu zkrácenou. Ani jedno, ani druhé. Ministerstvo národní obrany rozhodlo propustit nejstarší ročník letošních vojáků z vojny už v lednu, to jest o sedmdesát sedm dní dříve, než se to mělo stát podle zákona. Aby se prý ušetřilo. I když nepřihlížíme k vážnému problému sociálnímu — vojáci, kteří sloužili státu celé léto, jsou uprostřed zimy propuštěni bez jakékoli naděje najít zaměstnání — postavila nás vojenská správa i generální štáb před problém stejně vážný. Před otázkou, kdy máme těmto pánům věřit a kdy ne. Je, doufáme, zřejmé i poslednímu vojákovi, že tímto rozhodnutím byly postaveny na hlavu všechny důvody, které vojáci uváděli proti zkrácené presenční službě. Veřejnost, která není tak nevsímavá, jak si o ní vojáci myslí, zastaví se asi také nad tím, že ministerstvo národní obrany zkrátilo dobrovolně celému jednomu ročníku vojenskou službu, jen aby nemuselo šetřit na věcných výdajích (jde asi o 36 mil. Kč), na příklad na dodávkách od agrárních družstev, o nichž se to psalo už minule. Musíme se tedy ptát, byli-li jsme klamáni tehdy, když se jednalo o zkrácení služby, nebo jsme klamáni dnes? Tehdy se tvrdilo, že každé zkrácení služby ohrozí armádu na pohotovosti, a dnes, když jsou ohroženy dodávky, zapomnělo se o pohotovosti armády mluvit. Obrat vojenské správy je příliš vážný, aby se o něm smělo mlčet. Nemohl by na příklad náčelník generálního štábu uspořádat zas přednášku, v níž by vyložil, proč tentokrát nebylo nic slyšet o tom hrobečku, který kopeme své armádě? kpt.

Státní zaměstnanci a socialistické strany

Mezi státními zaměstnanci a socialistickými stranami to silně skrípe, a bylo by nesprávné si to zapírat. Socialistické strany se na státní zaměstnance zlobí, že se snížením platů dělají příliš velký povyk, že nemají pochopení pro situaci, že nechápu, že i oni musí přinést obět, tím spíše, že touto obětí se chrání před něčím ještě horším, než jest snížení platů. Neřeknou jim to otevřeně, ale myslí si: ti státní zaměstnanci nevidí v té době, kde se láme hospodářská struktura, kde jsou miliony nezaměstnaných, kde jde o tolik důležitých věcí, nevidí nic jiného než ty svoje srážky.

„Český učitel“ zaznamenal jeden takový hlas soc. dem. venkovského tisku („Středočeských hlasů“):

„Část byrokracie a učitelstva nesplnila tohoto očekávání (rozuměj: že projeví porozumění pro snížení svých platů!). Naopak, ukazuje se jako živel destruktivní, rozkladný, desperátní, protidemokratický, zlý, budící rozhořčený odpor u lidí a poškozující veřejné zaměstnance. Tato část byrokracie a učitelstva ve své povýšenosti se domnívá, že nemusí nikoho poslouchat, nikomu být odpovědná a je rozzezlá ani ne tak pro platové srážky, jako pro to, že v republice je vůbec někdo, kdo se odvažuje na její důchody sahat. A protože je to parlament, je proti parlamentu, a protože v parlamentě jsou to politické strany, proto tito lidé zvedají boj proti politickým stranám. A protože ve věci, o níž jde, žádná strana nemůže je uspokojit, žádná strana nemůže připustit, aby stát a jeho obyvatelstvo byly tu pro hrstku povýšených byrokratů a učitelů, proto tito lidé křičí: ‚boj všem stranám, zakládáme stranu vlastní!‘“

To jsou slova — hlavně ve své všeobecnosti — velmi nespravedlivá. Není to jen „část byrokracie a učitelstva“, která se ostře bránila proti snížení platů veřejných zaměstnanců. Byli to i státní a veřejní zaměstnanci, organizovaní v odborové ústřední sociálně demokratické i ústřední čl. socialistické, kteří se velmi ostře bránili proti snížení platů státních zaměstnanců. Mluví-li se s takovou roztrpčeností na jedné straně, nezvysí to klid a rozvahu na straně druhé. Potom se lehece stane, že státní zaměstnanci lehece přehlédnou ve svém neklidu nesporné zásluhy, které mají socialistické strany v tom, že v mnohém zlomily ostří snížení platů státních zaměstnanců a že zejména přispěly k tomu, aby nové úhradové zákony staly se přijatelnější.

Nejde tu jen o prostý fakt snížení platů, třebaže jest velmi důležitý. Nesnižuje se totiž plat jen byrokracií, ale velmi drobným veřejným zaměstnancům. Jest pravda, že státní zaměstnanci na tento fakt reagují velmi nervosně. To souvisí s tím, že politická výchova a orientace státních zaměstnanců daleko není tak tvrdá a pevná, jako jest — a hlavně byla — u dělnických mas. Nese to povaha zaměstnaneckého poměru státního zaměstnance, který byl — vůči dělníku — sociálně stabilní. Státní zaměstnanci se více soustřeďovali na svoje materiální zájmy a ne vždy dovedli je posuzovat v celkovém rámci jako dělník.

Ale na druhé straně nejsou státní zaměstnanci roztrpčení jen tím, že „se jim bere“. Zneklidňují se průvodními zjevy tohoto snižování jejich platů. Dlouho byli ujišťováni o tom, že se nic s jejich platy neděje a nestane. Jejich funkcionáři cítili, že se něco šíje. Ale byli chlácholeni, aby pak stáli před hotovou věcí.

Ale státní zaměstnanci cítí ještě něco jiného. Státnímu rozpočtu hrozil schodek 2.5 miliardy Kč. Tento schodek byl vyrovnán, resp. je vyrovnáván třemi způsoby. Úsporami ve státní správě, snížením platů státních zaměstnanců a možno příjmy. Úsporná sedmička ukázala svůj prací, kolik bylo možno šetřit ve státním rozpočtu. Pravda, škrtnala někde příliš, ale i tak se ukázalo, jak rozpočet byl dříve nad poměry. A byl to státní zaměstnanec, který v prvé řadě cítil toto žití nad poměry. A cítí to dnes dvojnásob. Bude brát nižší plat, ale bude sedět v paláci, kde se nešetřilo mramorem, kde se stavělo ne pro stát, ne pro zaměstnance, ale pro dodavatele, kteří hledali cestičky, jak by mohli stavět hodně drah. Snížení platů má vynést 650 mil. Kč. Připočteme-li k tomu škrtnutí třináctého služného, připočteme-li k tomu, že zvýšení daně důchodové z hezké částky zaplatí státní zaměstnanci, můžeme říci, že státní zaměstnanci přispějí k rozpočtové rovnováze téměř jednou miliardou Kč. Tedy asi dvěma pětinami schodku. Jest tu otázka: tvoří důchod státních zaměstnanců dvě pětiny národního důchodu? Národní důchod v době koniunktury byl odhadnut na 200 miliard ročně. Jest přirozeno, že v době krise tento důchod silně klesl. Máme-li přes půl milionu nezaměstnaných, kteří žijí téměř bez důchodu, nebo s důchodem minimálním, jest z toho patrné, že národní důchod v krisi silně klesl. Pokles ten odhadl dr. Hodáč na 40 miliard. Důchod státních (a i podnikových) zaměstnanců činí 8—9 miliard. Z toho přispívají na vyrovnání schodku částkou nedalekou jedné miliardě. Druhá, nepoměrně větší část národního důchodu přispívá třemi pětinami. Jest z toho vidět, že veřejní zaměstnanci přispívají k vyrovnání státního schodku měrou vyšší, než by odpovídalo jejich podílu na národním důchodu. Toto vědomí je dráždí.

Naše podnikání po dlouhou dobu nebylo možno přimět k tomu, aby svým dílem přispělo k úhradě nákladu na péči o nezaměstnané. Teprve nyní k tomu snad dojde, byť v jiné formě,

ale i tu celé podnikání přispěje jen asi 100 mil. Kč na péči o nezaměstnané, která přispívá k tomu, že nároky na státní pokladnu jsou tak vypjaté. Státní zaměstnanec prostě cítí, že vyrovnání rozpočtu není spravedlivé, sociálně rozvrženo.

Jest pravda, že z toho nelze plně vinit socialistické strany. Ale ony musí chápat psychologii státního zaměstnance a nejen jeho. I dělníka. Ve svých večernících čte neustále o ziscích uhlobaronů, kartelů, o ziscích meziobchodu. Jest to celý rej milionů, který jest obsažen v těchto člancích. Věc jest líčena jako zralá k řešení. A když pak státní zaměstnanec a dělník vidí, co z věci vyšlo, vidí, že pokud jde o kartely, uhlobarony, o ten meziobchod, zůstalo při novinářských člancích, kdežto státní zaměstnanec jest přitahován. Není to tedy jen prostý fakt těchto srážek, ale vědomí nerovně rozděleného břemene, které dráždí. Socialistické strany jsou tu v nesnadné situaci. Čeká se od nich pomoc, intervence, ale nemají té síly, aby si svoje požadavky vynutily. Po vyrovnání rozpočtu musí přijít práce proti kartelům, meziobchodu, proti uhlobaronům atd., má-li malý státní zaměstnanec dospět k poznání, že síla, která dovedla mu hluboko sáhnouti do kapsy, se nezastaví ani v jiných případech. Bude i věcí organizací státně zaměstnaneckých, aby si všimali více výchovy státně zaměstnaneckých mas. Vystupování Exekutivy, její podnět k Akci demokratické spolupráce neprozrazuje dosti klidné rozvahy ve státně zaměstnaneckých organizacích. Zakládat novou stranu, zakládat nějakou novou formaci? Nic by nebylo nesprávnějšího. Memorandum Exekutivy a její počiny prozrazují desorientaci části státních zaměstnanců.

Socialistické strany musí si provésti poctivou analýzu této situace a přidružití výsledky této analýzy těm podnětům, které volají po revizi vnitřní taktiky v socialistických stranách.

V. G.

Zase se švejcářilo

tentokrát bez odezvy v naší vlastenecké žurnalistice i veřejnosti. Pokleslo nějak národní citění od té doby, kdy v radiu vysílán byl za Salcburku „Oberon“? Kde zůstal onen statečný hrdina z „Poledního listu“, jenž holí rozmlátil svůj přijímací aparát, protože německý zpěv probouzel v něm obavy o osud zaprodaného národa. Vzpomeňme na velká písmena „Poledního listu“, jenž toto vysílání označil za provokaci vlasteneckých citů, neopomněv se při tom otřít i o hrad, i na večerní „České slovo“, jež příklusalo alespoň druhý den, aby udýchaně tlumočilo pobouření svých čtenářů.

A přece krátce po tom hlaholila po dvě hodiny z radia tvrdá německá řeč a byla přijímána, jak se zdá, bez obvyklého protestu. Jednalo se sice o vysílání fotbalového zápasu Anglie—Rakousko, ale jde-li o tak důležitou věc, jako je švejcáření, nemohou být jiná měřítka pro kulturu a jiná pro sport. Proč při provozování německé opery vzhopila se vlastenecká hrdla k protestu a proč mlčela při německém vysílání sportovního zápasu?

V. Hk.

Případ Brodeckého

Nejprve to přinesl tisk posl. Stříbrného. Prý posl. Brodecký řekl zástupcům Exekutivy: „Kdyby nebylo socialistů, neměli by úředníci co žrát.“ Některé tato slova urazila; jedny proto, že byli státními úředníky; druhé proto, že jsou zvyklí čekat od sociálně demokratického poslance jiný tón; třetí říkali: nutno vyčkat, až se ukáže, řekl-li to vůbec. Ale dementi nepřicházelo. Až v neděli. Ale to, co posl. Brodecký napsal, nestačí. Neříká totiž, že slov, která mu byla vložena do úst, nepoužil. Přípouští jen, že kontroverze byla vzrušená... „mávl jsem rukou, vida zbytečnost tohoto dohodování se, odpověděl jsem souborně na všechny tyto útoky a odešel jsem.“ To jsou slova nejasná. Co to je to: „odpověděl jsem souborně“? Byla v této soubornosti také slova: „kdyby nebylo socialistů, neměli by úředníci co žrát“? Posl. Brodecký se vyhnul otázce, kterou k němu mělo v těchto dnech mnoho státních zaměstnanců i příslušníků soc. dem. strany. Slova, kterých použil, jsou slova zlá, urážlivá, povýšená, slova, která nejsme ochotni jen tak slyšet z úst poslanců. Tak a jinak může mluvit poválečný parvenu, ne však politik dělnické strany. Tak se může hovořit v hospodě, ale to nejsou slova hodná politika. Nejsme ochotni obědvat s vědomím, že máme děkovat posl. Brodeckému za to, že máme „co žrát“. — Posl. Brodecký o těchto zlých slovech neprohlásil jasně, že jich nepoužil. Nezbyvá, než soudit podle zásady: Kdo mlčí, přisvědčuje. Nejde tu o posl. Bro-

deckého. Jde tu o otázku politické kultury, která zavazuje čl. soc. dem. stranu dělnickou, aby zjistila, použil-li Brodecký zmíněných slov. Použil-li, je aspoň jeho strana povinna nějakou satisfakcí.

V. Gutwirth.

do ba a lidé

Franta Kocourek:

Pomoc!

(Ze života na pražské periferii.)

III.

Zlatá neděle na Červené skále.

Posledně jsme jeli devítkou na předposlední stanici do Košíř. Dnes pojedeme devítkou na předposlední stanici opačným směrem, na Žižkov. Přejdeme dva bloky domů, do Jeseniovy ulice a tam hned za ní, ve zvlněném terénu je cíl dnešní naší cesty: nouzová kolonie „Červená skála“. Nejrozmanitějším způsobem je tu usazeno a oploceno asi třicet domků, přilehlých nižším cípem ke zdi „Kapslovny“, vyšším cípem k novostavbám na nároží ulice Jeseniovy a Mladenicovy, se zastávkou autobusu M.

Mrzne. Je po desáté hodině. Z komínů nejjednodušších systémů se částečně kouří. Na společném nádvoří čtyř domků křičí pila, řeže se dříví náhodného původu, bude co do kamen, beztoho už byla zatracená zima v baráčku číslo 10. Chci tam vlézt.

„Haló! Tam nechoďte, je to chlap sprostěj!“ varuje mě znalec místních poměrů.

Dávám se do řeči s majitelem území, na němž stojíme s fotografem. Je to sazeč Josef Kroupa, muž mohutných rozměrů. Zavedl by nás dovnitř, ale stůně mu žena. „Ten pozemek patří mně, platím za to ročně osm set korun, a ti, co si postavili tady baráky, platěj zas mně. Já bydlím tadyhle v čísle 7. Ti ostatní, kdo jako tam bydlí? V čísle 8 zřízenec elektrických podniků, Bozděch Václav, v čísle 9 Josef Trojan, von je dělník, s rodinou a ještě má u sebe švagra, Čeněk Dvořák se jmenuje, nemá vůbec žádnou práci. V čísle 10 bydlí číšník Oto Kába.“

Takový rychlý průřez čtyřmi domky.

„Jo, budeme muset vodsud! Přijde to prej k sbourání, budou se tady stavět lepší baráky, než ty naše...“

Vystupujeme nad knížectví sazeče Kroupy, k baráku, položenému nejdál ke kapslovně, jen nějakých dvacet kroků od zdi.

Bydlí tam Josef Kraus, dělník na výrobu beden, od září bez zaměstnání, se ženou a dvěma dceruškami, které se dívají z okna do trávy posypané jinovatkou. Jedné je devět, druhé pět let. Domek o dvou místnostech pronajal od vdovy po četníku. „Udělal jsem si to ve smlouvě tak, že to bude moje, až splatím pět tisíc korun. Jsem tady dva roky a splácím osmnáct set korun ročně. Že zkrátka, až si to člověk jednou zaplatí, tak bude bydlet ve svém.“

Paní připravuje oběd u kamen: houskové knedlíky. Bez masa.

„Ještě že teď jsou ty pracovní kolony, to dostanu za tři dny práce padesát korun a třicet korun v lístkách na potraviny. Taky bereme mlíčenky pro děti, někdy dostaneme dvě, někdy jen jednu. Já jsem se, pánové, už něco naběhal! Kolikrát jsem byl v Kolíně a ve Velimi, tam ještě tak nejspíš že by potřebovali dělat bedny, ale

kde pak! Žádná práce. Když teď děláme v kolonách, člověk je šťastnej, že zavadí o krejcar, ale řeknu vám, já neměl lopatu a rýč jakživ v ruce, neumím to pořádně popadnout, jsem tak nevohrabanej, že se stydím!“

Chce otevřít dveře, aby byl v místnosti lepší vzduch, ale žena mu brání, byla by tu zima a den je dlouhý.

„Člověk by dělal jako kat, jenom kdyby bylo co. Aspoň tolik kdyby šlo vydělat, aby moh bejt člověk trochu živ a aby měl co do úst pro děti. Takhle to není ani vyložený hlad, ani se člověk nenasytí — a to je snad nejhorší, věřte mi. No, nějak už to musíme tlouct, dokud to holt pude.“

U novomanželů v čísle 30.

Vycházím od Krausů v čísle 12 s pocitem, že v kolonii Červená skála nenajdeme případy takové bídy jako v kolonii u Bulovky. Jen kdyby to bylo pravda! Jen kdyby bylo málo tak zbědovaných jako Mazancovi! Ale musíme se jít podívat do jiných domků žižkovské kolonie.

Okolo kantiny, v níž asi nejdou obchody, protože je zavřena a obývána jediné psem, scházíme po rozkopaném a zmrzlém svahu ke dvěma srostlým baráčkům s lepenkovou střechou, zatíženou důvěryhodně několika řadami oblásků. Z kouta pod hadry vyrazil pes na silném řetěze. Klepu na dveře, otvírají se. Mohl bych dovnitř?

„Ale jo, mám tu jen Toničku.“

Zavíráme za sebou dveře. Je to místnost asi o šesti čtverečních metrech, s jediným oknem, na něm petrolejová lampa. Na železném plotýnce se ohřívá v umyvadle voda, možná že místo oběda, k němuž tu nevidět nejmenší přípravy, ačkoliv je jedenáct hodin. Na jediné židli jsou složeny šaty. Tísnivě nízký strop je polepen novinami různých politických směrů, s převahou „Rudého Práva“. Nejvíc místa zaujímá postel, na níž je pohozena stará červená příkrývka. Protože není jinde místo, sedám s dovolením na postel. Při tom se marně rozhlížím po Toničce, o které se zmínil obyvatel místnosti. Je to Josef Šíp, dělník, pět měsíců bez zaměstnání. Komu patří domek?

„Stanislavu Sitkovi, platím mu za to deset korun týdně.“

Bydlíte tu sám?

„Se mnou!“ ozval se docela blízko mne nepochybně ženský hlas. Otočil jsem hlavu: pod červenou příkrývkou se něco zavlnilo.

A kdo je to „já“?

„Antonie Cveková,“ odpovídá bytost pod dekou.

Tedy vy dva?

„A ještě Růženka Cveková,“ říká hrdě Šíp, „to je naše dcera.“

A proč se nejmenuje Šípová?

„Protože von pude ještě na vojnu,“ ozývá se pod příkrývkou. Tu Eva už nemůže vydržet v anonymitě. Musí se ostatně také podívat, jak vypadají neočekávaní hosté. A tu se objeví nejdřív černé lesklé vlasy se stopami ondulace, potom nad levým spánkem připjatá briliantová hvězda značné velikosti a konečně celý oblíčejík Toničky s tmavýma očima. Její zvědavé oči a briliantová hvězda září nad sešlou příkrývkou a špinavým ložem novomanželským.

Růženka má dva a půl roku, ale měla černý kašel, tak ji dali k sestře do Velkých Račic u Nového Knína. Jestli je zámožná? Jéje! Ta má chalupu! A nestýská se jim po ní?

„To víte, že stejská, ale tady ji přece nemůžem mít, máme tu zimu a pak — každou chvíli nám tady bouraj, chodí sem na nás majitel parcely, nějaký Stomé, chce, abysme se vystěhovali, chce to prodat pro lepší stavení, jo, třináct set korun chce za sáh, ale ty, holenku, jen tak nedostane, tady stojíme na pevném, samá skála, samá břidla, lámat tady musili. Jo, výpověď jsme už měli, asi třikrát, ale teď nás holt nemůže vyhodit, na zimu: v letě stejně budeme musít jít, kam, to ještě nevíme.“

Dělník Šíp teď pracuje v koloně, má padesát korun za tři dny. A jeho Tonička zachránila situaci: onehdy dostala najednou práci v továrně, bere šedesát pět korun týdně. Ale jak dlouho to bude trvat? Možná jen do Nového roku.

Do místnosti vstupuje Šípova matka, energická žena s šedivými vlasy, úsměvná, milá. Bydlí vedle, pohromadě s člověkem, kterého musíme představit zvlášť.

„Dyť my nesmíme ani jíst!“ říká rázným, veselým hlasem, místo aby zvolila naříkavý tón. „Dělám dnes k obědu bramborovou polívku, za padesát halířů jsem koupila brambory. Celý týden jsem bílila, aby nás štěnice nesežraly. Z takovýho baráku se nedají vyhnat, páni, to mi věřte, leda zapálit celou tu čajdu, to by bylo nejlepší.“

A co budou mít u Šíповých manželů k obědu?

„Že jsme brali,“ povídá Tonička s hvězdou na čele, „tak budeme mít guláš ze salámu. A když neberem, tak nejíme, to deme spát, zkrátka.“

„Stavěli jsme to letos v únoru, protože nás vyhnali z cesty sem, kopali tam, tak jsme svůj baráček museli zbourat. Všechny peníze jsme do toho baráčku dali, když jsme si ho prvně stavěli — a teď, když jsme to museli zbourat, jsme zůstali na holičkách.“

Ze života mrzáka.

Volají ho zaklepáním na stěnu vedlejšího baráčku, Stanislava Sitku, aby přišel sem k nám.

S námahou vstupuje: je mrzák od narození. „Poslední ze sedmi dětí, zkrátka,“ jak říká šedivá paní Šípová, která se Sitkem už leta žije. „Ale jeho bratři nejsou mrzáci, všichni jsou vojáci,“ dodává pyšně.

Pan Sitka má zkrouceny obě nohy, kterým chybí chodidla. Stejně znetvořené a pokroucené má obě ruce, takže jen s námahou se pokouší o náznak podání ruky na přivítanou. Je mu čtyřicet čtyři let.

„Měli jsme první stálý kolotoč v Praze,“ vypráví pan Sitka, „stával tady u kapslovný, jak je teď výkop. Oba naše baráčky tam stály. Právě pro ten výkop zrušili ten kolotoč. Šel jsem v tý věci na radnici a tam mi řekli, v čísle šestnáct, když jsem žádal za náhradu, že prý mi nemůžou žádnou náhradu dát, protože jsem cizinec. Zažádal jsem si teda za povolení postavit stánek na prodej ovoce a cukrovinek. Zase mi to zamítli, protože prý jsem cizinec. Jak prý si můžu odvážit něco takovýho žádat od Prahy, když sem nepatřím, že jsem cizinec, tak opravdu nevím, jestli jsem cizinec pro Prahu nebo celou republiku, pět let jsem tady!“

Sedá si taky na postel.

„Jednou mě chytili v Hyberský ulici, při prodeji sirek. To je pravda, částečně jsem taky zebal, ale co sem teda měl dělat? Noviny jsem vyprodal, sirek jsem měl jenom pět krabiček, tak co? Stál jsem tam tak a čekal jsem, jestli by mi někdo něco nedal. Tak mě strážník zjistil a dali mi předvolání na komisařství

v Bartolomějské ulici, a tam mi řekli, že nesmím bejt na ulici. Dobře, ale kde teda mám bejt, když doma nic nemám a nechci pojit hlady?“

„U Obecního domu, na Náměstí republiky má stánek jeden Polák. A jak to přide? Ten může mít stánek, třeba je cizinec a já ho nemůžu mít, protože prej sem cizinec? Říkal mně někdo, že prej ten Polák se jako zasloužil vo republiku. Ale to se dneska říká vo každým.“

Berete podporu?

„Jo, bral jsem, ale když ji teď chci dostávat, musím jít dělat.“

Dělat? Vy?

„No jo, musím! Zejtra v pondělí musím v sedm ráno nastoupit v obecním lomu, tady v Jeseniově ulici za kapslovnou.“

Ale to je snad omyl!?

„Ba ne, docela jistě, přece bych vám to neříkal, můžete se tam na mě přijít podívat!“

A co tam máte dělat?

„No kopat a nakládat!“

Copak můžete vůbec držet v ruce lopatu nebo kopáč?

„Nemůžu! Přece vidíte, jak vypadám. A kdybych tam nešel, nedají mi podporu a z čeho bych byl živ? Dyt' je to stejně jen almužna!“

Drží cigaretu dvěma prostředními prsty zkroucené ruky a když ji dává do úst, musí opisovat rukou dlouhou křivku, protože ji nemůže ohnout v loktu. Má od narození ztracené ruce, ale kdyby je měl zdravé jako ostatní, užil by jich na něco s radostí:

„Já neříkám, já jsem nestrannej — dosud — ale jestli to takhle dál půjde, tak nezbude, než vzít hůl a všechno to spráskat.“

Přítel fotograf právě vystřelil magnesiový náboj, abychom měli snímek novomanželského obydlí a pana Šitky, který podle názoru pánů z radnice je schopen práce v obecním lomu. Magnesium zablesklo, dým se rozvalil po novinovém stropě.

„To je jako pekelný stroj!“ směje se Šitka. „Hergot, kdyby sme ho měli, abysme všechno mohli vyhodit do povětří, aby všechno čert sebral. Takhle kdyby sem přišel pan primátor, třeba jen na půl hodinky, aby vlez do tý postele, jak by se mu to líbilo. A kdo je to, prosím vás, tenhle ten Zenkl? Nějakej ministr, nebo poslanec?“

Nad postelemi, místo obrazů, visí dvě modře vyšíváné dečky. Na jedné z nich pod krajinkou je vyšit verš: „Na císařské louce stojí řada topolů...“

Mladý Šíp se strojí na zlatou neděli, žluté polobotky, černé šaty a řetízek z imitovaného zlata na vestě. „Já mám práci už udělanou, dělal jsem čtvrtek, pátek a sobotu, ale peníze dostanu až ve středu jednadvacátého.“

„A kdy dostanu prachy já, když budu pracovat v pondělí, úterý a ve středu?“ ptá se Šitka, kterého budou moci v obecním lomu použít nejvýš jako příprěže do vozíku s hlinou.

„Až v sobotu!“

„Cože, až v sobotu? Snad ve středu po práci?“

„Ba ne, až v sobotu.“

„Tak teda na Štědrej den!? To voni se bojeje, že bych to prohejřil a neměl nic na Jéžiška! Ale z čeho budu živ do soboty, když je neděle a nedostanu žádnou podporu?“

Stříbrovlasá paní říká na rozloučenou:

„Jsme všichni lidi a máme všichni stejnou duši, ne? Nebo nač jsme se učili ty věci ve škole?“

Byli jsme tady už jednou, ale nezastihli jsme ji doma. A protože jsme slyšeli, že je jedna z těch obyvatel kolonie Červené skály, kteří potřebují nejvíc pomoci, přišli jsme znovu. Tentokrát máme štěstí, paní Emilie Kodetová je doma. Bydlí v čísle 6, v těsném sousedství s pozemkem sazeče Kroupy. Jediná místnost, chudá a čistá. V rohu stojí složená železná postel. Paní Kodetové je třicet čtyři. Statná, chudě oblečená žena s hezkým a utýraným obličejem. Vždycky, když vstupuju do nového bytu, mám pochybnost, že najdu něco nového. Bude se opakovat ve formě jen trochu změněné to, co jsem už viděl a slyšel. Ale vyklube se z toho vždycky jiný příběh, nová, individuálně zbarvená poloha bídy.

„Ten domek patří paní Nízké, platím jí za tu místnost osmdesát korun měsíčně a dvacet korun čtvrtletně z pozemku, to platím taky jí. Byla jsem štepérka obuvi u firmy Tip-Top, deset let jsem tam dělala, ale teď není práce, teď bych tam nevydělala ani čtyři koruny. Přes půl roku jsem bez práce. (Všichni lidé, s nimiž jsme dosud přišli do styku, jsou asi půl roku bez práce). Z čeho se živím? Ne, podporu nedostávám žádnou, od nikoho. Abych měla aspoň do čeho kousnout, vzala jsem k nám na byt jednu slečnu, ona je úřednice a ta mi platí dvacet korun týdně za byt, teda tenhle pokoj, snídani a taky jí vyperu co potřebuje, ano, za dvacet korun týdně. Hledám práci, kde se dá, hlavně prádlo, ale je toho málo, to si dneska každý rozmyslí, vzít do bytu pračnu, lidem musí být taky zle, jak pozoruju. Ano, mám chlapce, deset let je mu, na toho nedostávám nic, jen na obědy chodí do školy, ale to jen když je škola, v neděli a ve svátky se nevaří, to aby člověk nejed.“

Desetiletý Emil nemá tatínka?

„Jo, má, ale opustil mě před šesti lety, a od té doby jsem se musila o něj starat sama. Sám si platí pět set korun za pokoj a žije si jako pán. Dokud jsem pracovala, tak jsem ho neuháněla, dřela jsem ráda, ale když to teďka tak přišlo, že není žádná práce, co mám dělat? Žalovala jsem ho teda, ale on mění stále bydliště, takže já dycky žaluju, oni mu pošlou obsílku, oni ho tam ne najdou, a von se nikam nedostaví. A to víte, je obchodní cestující, nemá pevný plat, jenom provisi bere, tak zkrátka řekne: nemám, nemůžu nic na to dítě dát. A tak to musím tlouct sama, i v týhle bídě. Člověk musí bejt rád, že má aspoň střechu nad hlavou.“

Paní Kodetová přistupuje k plotně, na níž se vaří něco k obědu, za našimi zády. Na stole leží čítanka malého formátu, s názvem „Květy“, čítanka pro školy obecné. Díl druhý. Sestavil Frank Mužík.

Ale knihy váš Emil dostane zadarmo, vidíte? říkám při listování čítankou.

„Jo dostal! Ani tu knihu mu nedali, každý týden korunu jsem musila dávat, aby moh dostat knihu. Pan učitel ho pořád nutil, aby si ji koupil, že stojí jedenáct korun a ostatní všichni že ji už mají, jenom Emil ne. A Emil mi doma brečel, že tu knížku musí mít. Zašla jsem teda do školy a řekla jsem: „Pane učiteli, dyt' já vyperu někdy deset korun za celej týden, jak já mu můžu dát jedenáct korun na knihu, když nemám! Deset korun, to prej není žádný peníz. A tak aby kluk tu knížku moh mít, dával panu učiteli dycky ty šestáky, co měl ode mně na housky a teprve tenhle týden, když těch jedenáct korun bylo zapláceno, mu ji pan učitel

dal. Od začátku školního roku jsem mu splácela těch jedenáct korun! Ještě tuhle mě zavolal do školy, protože Emil nepřišel, ztratil podrážku, teprve teď jsem mu ji mohla dát za dvě koruny spravit. Bos přeče v tomhle počasí do školy nemůže, pane učiteli, řekla jsem mu. A kdy mi zaplatíte tu čítanku Květen? zeptal se mně pan učitel.“

Ano, kultura je pro všechny vrstvy národa věc neobyčejně cenná a některým lidem je třeba vnucovat ji pod takovým polooficiálním nátlakem, i když na ni nejsou nejmenší prostředky, jako v tomto případě: jedenáct korun? To přeče nejsou žádné peníze! Za tu cenu je taková roztomilá knížka přímo zadarmo! A protože stojí houska dvacet pět haléřů, má Emil Kodet místo čtyřiačtyřiceti housek v žaludku — doma na stole čítanku „Květen“. Zapsal jsem si jméno onoho horlivého kulturtrágra ze žižkovské školy na Perštýně, abych mu napsal v soukromém psaní, že housky jsou důležitější než kultura, která se v tomto případě vysvětluje jedině jeho provísí za prodané výtisky. Jde totiž o nepovinnou čítanku.

Emilie Kodetová udělala několik prudkých kroků kolem stolu.

„Já bych mu koupila všechny knížky, na které by si Emil vzpomněl. Jen kdybych na to měla, jak ráda!“

Vtom se rozletěly dveře. Návštěvník nevstoupil, zůstal stát před prahem, takže nás neviděl a zakňoural:

„Mami, já mám hlad! Dej mi kousek chleba!“

„Nemám, Emilku.“

Potom se dveře zvolna zavřely.

A co bude k obědu?

„Ale byla jsem s hochem u sestry, ona má tři děti a její muž má mizerný plat, ale když vidí, že my nemáme vůbec nic, tak mi dala trochu rejže, tamhle ji vařím.“

A co k tomu?

„Jenom tu rejži, pane, už docela nic jiného.“

Šest lidí

na čtyřech čtverečních metrech.

Ale to není nejhorší historie ze světa Červené skály!

Mineme dvojdomek Sitky a Šípa, o kterých už byla řeč a vstoupíme na hřiště A. F. K. Union, hned za nárožím Jeseniovy a Mladenicovy ulice. Přímo z kraje stojí v jedné frontě čtyři bídné baráčky promíchané tak zvanými komediantskými vozy, jichž si od prolézání bytů a jeskyň na pražské periferii hluboce vážím: stouply u mě v ceně někam do kategorie menších ale komfortních vil. Představte si jen, jak mučí pražský magistrát takového Karla Mazance! Když přijdou na majitele takového vozu, odtáhne prostě své obydlí o pár metrů dál za pomoci rodiny a může být zas nějakou dobu spokojen, v předpokladu, že má co do úst.

Na samém kraji zaklepáme na bídné úzké dveře nejbídnější ze čtyř chatrčí, patřících také ke kolonii „Červená skála“, Žižkov. (Podotýkám pro přesnou adresu.) Díváte-li se na tuto nepředstavitelně ubohou chatrč s popisným číslem 48 zvenčí, řeknete si, že se tam vejde sotva jeden člověk a jeho postel.

Ale dveře se otvírají, — byly připevněny jen na háčku — a za nimi v tmavé místnůstce je vidět několik lidí. Nejdřív si všimnete děvčete cikánsky krásného, to je třináctiletá Kristýna Suchánková, vedle ní se postavil patnáctiletý Jan Suchánek, a ohýbá hlavu, protože strop je nízký: mezi prkny, jež tvoří střechu a papí-

rem, jímž je tapetován zevnitř, čouhají v dírách hadry. Potom je tu desetiletý Gustav, přilepený u dveří za vyhaslými kamny a na posteli, zabalena vším teplým, co je k dispozici v této domácnosti, sebou zvědavě zmítá nejmladší potomek roku Suchánkových po přeslici, Věra, které je šest měsíců. Ale to není všechno: patří sem ještě devatenáctiletý bratr Karel, kterého potkáme až budeme odtud odcházet a jedna dospělá osoba, devětatřicetiletá matka těchto šesti dětí, Božena Suchánková. Měříme místnost: má čtyři čtvereční metry. Nemůžeme se umístit jinam, než na postel, vedle Věrušky, která protestuje nožkami proti tomu, aby byla zastíněna mými zády. Omlouvám se jí, vysvětluji, že to opravdu jinak nejde.

Kde je maminka?

„Chodí vařit jako pomocnice do školy pro děti. Jo, to nás tady bydlilo ještě víc: mamčin bratr, ten je teď vedle, a jeho žena, ale to nebyla Věruška ještě na světě a tak nás tady bydlilo sedm.“

Kdybyste tu byli a rozhlédli se kolem sebe, sotva byste si dovedli představit, jak je vůbec něco takového možné. Postel zabírá z těch čtyř čtverečních metrů celé dva. A na těch dvou zbývajících je lavička, plotýnka a polička s několika vyspanými korunami, rodinné jmění vystavené veřejné kontrole. U plotny okénko zvenčí zadrátované, zevnitř přikryté rouškou. Sklo je rozbité, je tam velká díra.

Kolik vydělá maminka?

„Sto třináct korun týdně, se vším, to víte, má co dělat,“ říká Kristýna, která zřejmě vede dům číslo 48 a jistě už několik roků, včetně vaření. „Bydlíme tu půl druhého roku.“

A tatínek? No, von je zkrátka pryč, v Maďarsku. Ne, to je otec jen nás pěti, Věrušky otec to není. Jak dlouho je vod nás tatínek pryč? Už devět let, já ho vůbec nepamatuju. Byl prej dělník, dělal kanalisace, a maminka s ním nebyla oddaná, tak ji z Maďarska zkrátka vyhnali.“

Na všech těch dětech je znát maďarská krev, černo-vlasí, blyskavé bělmo kolem tmavých zornic, hnědou kůži.

„Taky si zadala vo byt sestra,“ říká její bratr, který se přišel na nás podívat z vedlejší residence. „Ale dostala ho jiná, která ho vůbec nepotřebovala, jenomže měla protekci od politický partaje; to víte, jak to dnes chodí.“

Na papírem vylepené stěně visí ramínko na šaty, budík, ukazující půl jedné, a petrolejová lampička. Na stolku vedle postele stojí prázdná bandaska, hrnek, kastrůlek a nedělní číslo „Rudého Práva“, dosud nedotčené.

„Věruško, ty naše malá, poď sem!“ mazlí se Kristýna. A malá Věruška v šedivém svetříčku se směje buclatýma tvářičkami. „No vidíš, ty naše malá, zlatá!“

Nikdo z dětí Boženy Suchánkové není zaměstnán. Ani nejstarší, devatenáctiletý Karel, kterého potkáváme ve dveřích, nemůže nikde sehnat práci. „To víte, v městě nenajdu nic a venku? Sedlák by mě na zimu vyhodil, než by mi platil a živil mě, to si radši udělá sám!“

Maminka přijde až po druhé hodině, až bude rozdán oběd ve škole a všechno uklizeno. Je očekávána pěti hladovými mláďaty v rozbitém hnízdě. A musí dělat Pána Ježíše: rozdělit mezi všech pět jediný oběd, který přinese domů.

Stultus:

Pokolení, jež nezná pomeranč

VII.

V prvním ročníku pedagogických kursů, totiž v bývalé oktávě, dovedou jen dva žáci definovat, co to je za věc „sentimentalism“, kdežto ostatní místo odpovědi jen zaraženě mlčí. Na kursech je první ročník věnován zpravidla jen věcem teoretickým, v druhém se ale už začíná praxe. Žáci z prvního ročníku se závistí hledí na starší kurs, hrnoucí se ven, když oni jdou do učení. To je přec náramná ulevárna. Jsou posíláni do začátečních tříd různých moskevských škol, kdež pomáhají profesorům učit caparty číst a psát, do odborných škol, dispanserů pro bezpřístřešné a degenerované děti, aby se seznámili si situací ve školství všech oborů.

Skutečně, vidí tam mnoho zajímavého. Tak, ze společné ložnice jednoho dispanseru vyskočí na skupinu dívek, prohlížejících si budovu, jakýsi divný tvor. Je to čtyřletý nenormální hoch s obrovskou, nepřirozeně dlouhou hlavou degeneráta na malém tílku. Chůvy si s ním nevědí rady — je předčasně eroticky vyvinut a vrhá se tupě a vytrvale na všechny malé dívky, snaže se je znásilnit. Požírá se zálibou mouchy. Propléta se sukněmi dospělých žen, chytá je za nohy a skáče na ně jako malý zvířecí samec. Je zlý, mluvit nedovede. Zavírají ho tedy celý den do ložnice, aby něco nenatropil. Malé slaboučké děti, nepamatující se už na rodiče, trpící ochabnutím měchýře a bůhví čím ještě, oddávají se ve svém Rudém koutku kultu Lenina. Byl dobrý, říkají jim, měl rád děti, staral se o ně. Koho pak potom mají milovat. — „Tatínek a maminka zemřeli, my jsme takoví ubozí, moc nešťastní, nás nikdo nemá rád než strýček Lenin. Stará se o nás i teď, ano.“ — Mezi nejmenšími jsou případy, že se oddávají skutečné bohoslužbě před podobiznou plešatého člověka, potaženou kolem rudým kartounem. Najdou někde lampičku od svatých obrazů a zapálí ji před strýčkem Iljičem, aby ho nějak uctili. Ptají se zvědavě mladých strýčků a tet, přicházejících je učit, ačkoliv se ještě sami učí, zda je pravda, že Pánbíček není. Neboť případy dvouvěrectví se vyskytují, jako na příklad u onoho malého židovského kluka z dětdomu, který se pravidelně kleče modlil večer k Leninovi a nenechával zároveň dopustit na Boha. Ostatně se nevědělo, jestli je nedává dohromady a neplete, protože výpovědi Jožkovy bývaly zmatené. Nejmenší osířelé děti z dispanserů jsou často přecitlivělé, něžné a sentimentální, ale vychovatelé se k tomu tváří skepticky. — Nevěřte jim. Až trochu povyrostou, utečou nám k bezpřístřešným. Všechny dospělejší děti odsud prchají. Nemají stání, utečou i když je plot posázen ostnatými dráty. Bezpřístřešní obcházejí kolem a lákají.

Nó b l r o d i n a.

Mirra je dívka vznešená. Otce má komunistu, je nadto velmi významný chemik, a stranická osvědčenost i znalosti, získané před převratem na pařížské universitě, postavily ho v čelo velkého státního podniku se zajištěným dobrým platem, úředním autem a jinými příjemnými věcmi. Matka zas je velká dáma, smiřující se k vůli výhodám mužova postavení s jeho komunismem. Mirrin dlouhý nos, sirkovité nohy a ofina, dělající z ní na pohled blběčka, míhají se celý den po laboratořích. Sluje jako největší klepna kursů. Není to však úsudek právě správný. Mirra trpí nepřirozenou infantilní sdílností rozmazleného jedináčka. Se stejným klidem jako o jiných, vychrlí ze sebe nejnemožnější věci o rodičích, o domácích poměrech, o sobě samé.

„Moje mamička, víte, je velmi krásná dáma. Tatíček ji má strašně rád. Mamička jezdí každý rok do ciziny a přiváží si krásné šaty z Paříže. Každý den k ní chodí jedna ženská dě-

lat masáž a druhá pedikuru a manikuru. Mamička spí do jedenácti hodin a my jsme s freulein již dávno po snídani, když teprv jde do vany. A pak čte francouzské romány. Já nedovedu francouzsky, mamička mi chtěla vzít francouzskou vychovatelku, ale tatíček to nedovolil, protože franština je buržoustská řeč. Mamička udělala tatíčkově scénu a pak se spokojila s německou freulein. Zato tatíček mi najal učitele matematiky, protože to je užitečné. A pak mi najal učitele ruštiny, protože nedovedu správně psát a špatně se z ní učím. Musím číst Turgeněva — otrava! Pak mi tatíček přivedl jednoho kluka, syna soudruha Rafajloviče, svého šéfa. Ale to byl hloupý kluk a já jsem mu nabíla, až brečel. Papínek se velmi zlobil, ale mamička řekla, že dobře mu tak, protože nemůže dítě nutit hrát si s nějakými proletářskými parchanty. Ale holčičky maminčiných známých také nemám ráda. Jsou strašně slušné a nedovedou si zahrát ani na indiány. A já ráda moc velký rámus, já doma křičím, běhám, dupu, až z toho mamince bolí hlava. To už jsem taková. A když se na něco rozzlobím nebo nechci při obědě jíst, pak chytím se stolu míšeňský talíř a báb, rozbiji ho o podlahu. Mamička dostává nervový záchvat — ona má ještě z výbavy krásný porculán a stříbro, a velmi to miluje. Mamička mne potom postaví nosem do kouta a musím tam stát, dokud nepřijde tatíček. Ten mne pustí a dlouho křičí u maminky v pokoji, že nedovolí tak neproletářsky vychovávat dítě. A maminka dostává hysteriku. Pak ještě chtěl tatíček, abych se stala pionýrkou, maminka však prohlásila, že se nechá okamžitě rozvést a odjede se mnou ke strýčkovi. A že ona, rozená baronka, nedovolí, aby se tak rouhali cti její rodiny. Toho se tatíček velmi lekl, protože mu mamička už několikrát ujžděla. Obzvláště potom, co přijede na návštěvu strýček. Strýček Ota je maminčin bratr. Statky mu sebrali, ale má v západním kraji farmu. To se teď sice nesmí, nu — tatínek to nějak zařídil, když ho o to poprosila mamička. Strýček Ota mne vždycky hladí po vlasech a vzdychá — Chudák dítě! A mamiče pořád říká: „Terezo! Jak jen můžeš žít s tím komunistickým chámem. Divím se tvé neštítivosti. Odhodlala jsi se už učinit tak, jak jsem ti posledně radil? Pamatuj na svou čest. Alimenty ti stejně bude platit dobré.“ Pak odjede a mamička pláče. Aby se uklidnila, dá jí tatíček něco. Ona je chvíli zticha a pak šup-šup, sebere svých pět švestek, napíše tatíčkově na stůl, že mezi nimi je konec a odjede k strýčkovi. Tatíček zuří, všim mlátí a odchází z domova. Zůstáváme s freulein sami, a vyvádím tak, že ji jde hlava kolem. Ale tatíček to dlouho nevydrží. Vzdychá, vzdychá a už letí za mamičkou. Ta se dlouho upejpá a tatíček před ní klečí a pláče. Ohromná legrace! Pak ještě říká: „Terezo, slituj se nade mnou, tys můj život.“ A mamička: „Nechápu, proč se tolik namáháte. Vždyť jsem vám řekla své podmínky.“ Potom se smíří a vrátí se spolu domů. Čestné slovo, já jsem slyšela, jak to všechno mamá vykládala freulein! . . .

„Mirro! Setsakra! Není přece možno pracovat. Drž laskavě hubu!“

Pozůstatek po Isadoře Duncanové.

Lilian prozrazuje svůj původ nejen krásným cizím jménem. Její zlaté vlasy a modré oči mají jiný lesk než oči a vlasy ruské, a úzká krásná postava s dlouhými nohami a velkými chodidly ji také odlišuje od spolužaček. Při takovém zevnějšku pokládá ji každý na první pohled za cizinku, lidí však, potkávající ji na ulici, plete pionýrská rudá vázanka, která ostatně Lilian krásně sluší. Je Američanka a přijela do Moskvy teprve tehdy, když Isadora Duncan se svou družinou se usadila ve velkém domě na Přechistěnce. Isadora prý dovedla rusky jen dvě slova, a nevalně se staraly o tuto cizí řeč i její malé žačky, takže když se Lilian dostala na ruskou

školu, nemluvila nikterak znamenitě. Když její velká učitelka odjela z SSSR pryč, neuznala Lilian za nutné zůstat dále ve škole, kterou teď vedla sestra Duncanové Irma. Přeskočila do jisté sovětské školy, v níž se mimo jiným obvyklým vědám vyučovalo také dramatickému umění, rytmice, plastice, deklamaci, akrobacii a všemu, co k divadlu patří. Tato excentrická škola, vzniklá z jednoho pokusného experimentu let revolučních, existovala ku podivu ještě několik let i za NEPu, pod mocnou egidou milovníka umění, soudruha Lunačarského. Nu, když má škola krásnou mladou ředitelku, jen o málo starší než žáci samotní, když k ní často dojíždí patron, strýček Anatolij, a sedí dlouho uzavřen v její pracovně při důležitých poradách, když žáci pobíhají po chodbách průkopnický v antických tunikách a zajímají se spolu s profesory více o nové představení než o hodiny, pak z učení moc není a vládne tu spíš duch divadelní. Je to jedna z těch reformních škol porevolučních, kde se pilně pečuje, aby chování žáků vůči kantorům bylo nenucené, kde se zavádí kuchyň, v níž se stravují žáci i profesori, a vyučuje se podle přání hudbě a jiným vymoženostem. Musí se říci, že se to vše žákům náramně líbí a že nechtějí se zajímat o nic jiného. Z jejich řad pak vyjde nejvíc „estrádních tanečnic“, vystupujících pak v letních zahradách s groteskními a excentrickými čísly, a herců v drobných divadlech Moskvy.

„Teto Naďo,“ otravují děti matku ředitelky, zastávající tu postavení správkyně hospodářství. „Pověz, odkud má Nataša tolik krásných šatů?“ — „Nu, dětičky, to je věc vkusu. Nataša dovede hezky šít a pořád si předělává skoro jedny a tytéž šaty.“ — Ale když mladá ředitelka jde v čele školy při průvodech na prvního máje s rudým šátkem na hlavě, ale v takovém tailleru, že kolemjdoucí otvírají údivem ústa, projevují žáci přece jen určité pochybnosti o krejčovském umění své Nataši. Soudruha lidového komisaře také nemají chovanci v přílišné úctě. Čekají, až sejde dolů k svému Roils Roysce a vrhají se naň ze všech stran. „Strýčku Anatolij, svez nás kousek!“ — a když jich několik vezme s sebou do vozu, bručí nespokojeně „taky lidový komisař! Tomu se říká buržoust, viš? Má medvědí kožich, že se člověk do auta nevejde.“

Jen jedno na Lilian kamarádům vadí: odpovídá jaksi neochotně na jejich chtivé otázky o Duncan a jejím manželství s jejich zbožňovaným básníkem. „Byl to moc opilý člověk,“ říká o Jeseninovi ve své kostrbaté ještě ruštině a vypravuje pak, jak opilý se snažil vtrhnout v noci do společné ložnice žaček, jak se před ním zavíraly a barikádovaly dveře, Zatím co venku na chodbě se ozývalo klení Jeseninovo, pláč a přemlouvání Isadory a těžké rány, bušící tlumeně do lidského těla.

„Soudruzí, jestli pak víte, že Lalka podala žádost do buňky?“ ohlásí se. „Nechce s námi nic mít, jsme prý bezzásadní. Ó, Pane na nebi, ona bere vážně všecko, co se nám tlachá při politgramotě, ta americká královna.“ Odtud tedy pochází rudá vázanka Lilian. Její další vývoj je následující: hraje výlučně v kusech tendenčních a bere si úlohy cizích socialistek, odjíždějících z kapitalistického světa do SSSR. Pracuje pilně v pionýrské buňce, stane se komsomolkou a je zvolena za delegátku na sjezd KIMu. Tam mluví jistě a přesvědčeně: „Jménem komunistické mládeže své školy vítám vás na sjezd. My, komunistická mládež svazu republik připravujeme teď velký pochod na venkov. My, komunistická mládež svazu, pojmenovavše se leninskou, jsme povinni RKP a celému proletariátu velkou věcí. Naše jméno nás zavazuje. Náš cíl, soudruzí, je rozšíření komsomolu na venkově a práce ve vesnici“ . . . Pak se nachne pro chemii. Takových kumštů si vlastně dosud nevšímala ve škole, slabě vedené po stránce vědecké a tím spíše před ní. Obzvláště ji zaujme vysoká pec. Denně se dá vyrobit 250 tun litiny. Pra-

cuje to i v noci a nesmí to zhasnout. Ohromně! Co je vedle toho její kopání nohama. Lilian se začne opovržlivě vyjadřovat o umění dramatickém, k velkému pohoršení kamarádů. Industrialisace! To je to pravé! Brzo ze školy zmizí!

Spolužáci se s ní shledají až v roce 1927, když se začíná „režim ekonomie“, nové fronty a dost znatelný nedostatek. Maňka Bombonek skončí zrovna „tanec-buff — Kapitalista a kominici“ na letním jevišti. Smývá ličidlo a baví se s dvěma kamarádkami, jež se na ni přišly podívat. Vykoukne skulinou v kulisách na zahradu osvětlenou lucernami a uvidí v první řadě dívku v šedé čepici na jedno ucho. Pod čepicí vykukují zlaté vlasy. „Heleď! To je Lalka! Běžte do hlediště a táhněte ji sem.“ Lilian je stejně vážná a krásná jako dřív a zrovna tak zdržlivá. „Nu, pracuji v továrně. V metalurgické výrobě.“ Cizí přízvuk jí ještě zůstal. „Co říkáš Lalko novým poměrům?“ „Že povedou ke krásnému cíli. To bylo nutné.“ „Jo, pěkný cíl. Už je málo cukru. Matka koupila jahody a poslala mne pro cukr a toho už v družstvu dávali jen kilo na osobu. Musela jsem běhat různými dveřmi a házet cukrblíky příručím, aby mi prodal tři. Švanda! A jaké pak zavařeniny z toho československého.“ „Všecko přijde. Jen se trochu uskrovnit. Dosahujeme již předválečné úrovně ve výrobě.“ „Děkuji. A vejce také nejsou. To bude nový hlad.“ „Nerozumíš tomu. Co bych ti vykládala.“ A Lilian systematicky a přesvědčeně vykládá. Je krásným materiálem. Neznala první revoluční hlad. Za jejích časů všechno dost dobře klapalo. A tak patřila by tato krásná Američanka do sovětské čítanky, protože nevidí svýma modrýma očima nic, co se kolem ní děje, patřila by tam rozhodně i se svýma rukama, čistýma, ačkoliv pracuje v továrně, jen kdyby pamatovala více na druhý konec světa a nezapomněla naň tak důkladně.

Griša a Daša.

Na literárně historických kursech nemohou ovšem vědy exaktní příliš vzkvétat. Žáci je přijímají jen jako nezbytné zlo. Sedí-li pak nějací Griša (on) a Daša (ona) v jedné lavici a lámou si hlavu nad trigonometrickým úkolem, nasvědčuje to tomu, že jen k vůli němu se tu tak nesešli. Kdo asi úkol rozřeší? Uzavřou sázku, zvanou u sovětských školáků „americkou“. Totiž ten, kdo vyhraje, může podle přání přinutit druhého k splnění libovolné podmínky. Takové sázky dívky rády prohrávají. Daša to prohraje. Je trochu na rozpacích, ale Griša jí zacetuje z „Perských motivů“ Jesenina:

My však v Rusku dívky jarní
Řetězem nepoutáme jak psy.
Bez peněz polibkům se učíme,
Bez divokých rvaček, beze lsti.

To je ovšem důvod pádný a Daša souhlasí. Jedou spolu do Grišina rodiště, nedaleko Moskvy, skrývají se před jeho malými sestrami a matkou, přespávají někde v prázdné salaši, mají hlad, rozdělávají ohniček a kradou sedlákům brambory. Druhého dne najdou spolužačky Dašu v prázdné třídě, spící, stočenou jako paragraf na lavici, podívá se její svěží zelené barvě a shledají, že je v bezvědomí. A tak dále. Když je však partnerovi sedmnáct a partnerce šestnáct roků, jsou možné různé komplikace, a strach kazí milencům radost z jejich výletů. Kromě toho je pro dívku poeticky založenou poněkud těžké poslouchat, že Shakespeare je neproletářský básník, zatím co kolem je krásný podzim, jemná mlha a neobyčejně vkusná kombinace barev oranžových a modrých. Že to však Griša Daše vykládá a snaží se ji obrátit na svou víru, by ještě nic nebylo. Ale obviňuje ji zároveň z buržoustského šosáctví a nepochopení dnešní veliké chvíle, a mezi lekcí ji divoce líbá. Náramný temperament — myslí si zmordovaná Daša. Je to nejlepší kluk z celých kursů. Kdyby se to vědělo, záviděla by mi každá holka. Tak chytrý a hez-

ky. Proč jen je marxistou. Nu, snad je to vinou života. — Griša skutečně nemá žluč v pořádku. Je živitelem rodiny. Otec, opilý úředník, nedává téměř nic, a matka leží doma a umírá na šouchotiny. Syn lítá po hodinách a večer naň čekají v rozhárané rodině výtčky, matka, jež se o Daše tajemným způsobem dověděla, mu domlouvá, aby se netahal s jakými holkami, a místo učení je na pořadu domácí skandál. Zkrátka, situace klasická pro utvoření bolševického přesvědčení. Griša, neorganisovaný, ale spolucitící se stranou, uvádí tedy Dašu, úplně souhlasící, že SSSR je naprosto krásná země, do melancholického úžasu, vykládá jí o stranické etice, o marxistickém pojmání života a umění, o nepřipustnosti dekadentní sentimentality, s jakou ona miluje svou zem. Při tom všem má dívku ze srdce rád. „Ty se rád dobře oblékáš,“ říká Daša. „Proč tedy mi výtčáš, že dělám totéž?“ „Nemluv nesmysly. Občan proletářské republiky nemusí chodit otrhaný, ale u tebe se mi protiví ty slečinkovské opičí způsoby, pudrování nosu a tak dále. Chci líbat tebe a ne jíst maltu. Třídní etika je ve všem, i v obleku.“ Daša však poslouchá líknavě. Má ještě jiné bolesti. „Griško, mně je nějak divně. Mám strach. Co řeknu mamince, když se něco stane?“ „Nech blbých předsudků a běž k lékaři.“ „No, vždyť půjdu. Ale dřív se musíme podívat do novin a vyhledat nějakou nemocnici, která je od naší čtvrti dost daleko.“

Lékařka, černá fousatá Arménka, tlustá a šibalská, podrobí Dašu důkladnému výslechu. Dívka jí řekne, že je vdána, že jí je devatenáct let, že nechce mít dítě. Pak, že její muž slouží daleko na severu a dojíždí do Moskvy jen velmi zřídka. „Kdy tu byl naposled?“ „Před měsícem...“ „Hm, hm, to je divně. Taková hezká mladá panička. Poslyšte, dívko, nechte svých historií a povězte mi upřímně, jak to s vámi stojí.“ Daša, rudá studem, začne ujišťovat, že říká pravdu. „Uf,“ oddechne si sestupujíc po schodech. Zdá se, že mi konečně uvěřila. Nevymyslela jsem si to špatně. Dokonce moc chytře. Ale ještě týden nejistoty! Rozhodne se poradit s kamarádkou a vypraví se na její kursy. Je jí blbě. Ženy s obrovskými břichy, jichž je tolik na ulicích Moskvy, které ho tlačí před sebou jako kufr, jsou jí na potkání protivny.

Kamarádka vyslechne mlčky, sedíc na stole laboratoře pro politické vědy. „Které z těch dvou možností se víc bojíš, Daško?“ „Obou!“ „A přemýšlelas už, jak to uděláš?“ „Člověče, myslela jsem, až se mi mozek sedmkrát zpotil. A k tomu všemu jsem úplně sama.“ Polkne slzy. Sovětské dívky však nerady fňukají. „Mám několik plánů. Všechny jsou dost nejisté. Každopádně jedno je jisté — musíme se s Griškou vzít.“ „Jste tak mládí. Počkejte ještě. Ostatně nesmíte se vzít, není vám osmnáct.“ „To je jedno. Můžeme žít spolu i tak. Nemohu už ten život vystát. Strach, ostuda a — přesvědčila jsem se na vlastní kůži — lež bohužel vždy vychází najevo. Nu, když otěhotní Maška z našeho dvora a jde prostě žít k domovníkovi, s nímž to dítě má mít, proč to proboha nemohu udělat já? Ale domovník má svou komůrku pod schody a my ji nemáme. Je tu sice jakási možnost. Soňka Nádiva od nás z kursů je do Grišky zamilovaná. Hodná holka, ale na hlavu padlá. Taky se už při jednom flámu k vůli němu oběsila a museli jsme ji sejmut z oprátky. Má samostatný pokojíček a ze samé lásky ho Griškovi nabízí, aby mohl žít ve městě. To je však všecko problematické, Soňka je praštěná a může si to vždy rozmyslet. A co budeme dělat s dvěma Griščinými sestrami a ještě s třetím capartem v té díře?“ „Což žít u vašich?“ „Ne, děkuji. Mám své předky moc ráda, ale takové společné domácnosti nikdy nedopadnou dobře. Což, místa je málo, ale našlo by se. Pomysli však, naše maminka je nábožná, otec křičí: ‚Padouši, zničili Rusko‘ a Griška k tomu. Znáš takové případy. Jeden můj známý, žid, se oženil s Ruskou. Matka jeho se dlouho vzpírala, pak povolila, a protože měla pokoj, tak se k ní nastěhovali, udě-

lali si za skříní v rohu manželskou ložnici a žili. Jo, dobře. Židovská mamka pustila snachu jen s podmínkou, že, když už je křtěná, ať aspoň nevěší ikony. A ta, sotva se nastěhovala, je za svou skříní pověsila. Když odcházela mladá, sundávala je stará, když stará odcházela, věšela je zas mladá. Můžeš si pomyslet, že mne podobné vyhlídky nelákají.“ „Tak si nech udělat potrat, a je to.“ „Ano,“ řekne Daša mdle. „Některým se to znamená daří. Na příklad sestra má vdanou přítelkyni — Veselá Kredenc jí říkáme. Taková hezká, baculatá, veselá a s blond copem — jak z minulého století. Ta k nám někdy přijde, nadělá rámusu, skáče s židli a pak sestře řekne: ‚Año, já dnes zůstanu přes noc u tebe a ke své drahé polovici napůjdu, protože jsem ráno byla v nemocnici.‘ Asi sedmkrát to už prováděla. Nu, to je Veselá Kredenc a já jsem slabá a tak mladá. Drahoušku, mně se chce zvracet! Mně se chce pít čaj s citronem! A zkrátka, dobře to nepřejí.“ Vedle šeptem mluvících kamarádek se pilně nahlas učí jakýsi žák. „Maltús vykládal ve své teorii, že veškerá bída... Maltús tvrdil, že pochází jenom od...“ Rozčilená Daša to nevydrží. „Malthus, blbe! Malthus, Malthus, Malthus, abys věděl, se jmenoval!“ Hoch se překvapeně ohlédne po neznámé dívce. „Tak Malthus. To je jedno!“ řekne smířlivě. (Dokončení.)

otázky a odpovědi

O poměr českého člověka k Rusku

I.

Pane redaktore,

otiskl jste v 49. čísle Přítomnosti rozhovor s drem Janem Slavíkem o poměru českého člověka k Rusku. Zejména ta část rozhovoru, v níž autor mluví o poměru mladých k Sovětskému svazu, mě přiměla k tomu, abych Vás požádal o laskavé otištění tohoto dopisu. Ne sice proto, že bych měl právo počítat se mezi mladé, které má na mysli dr. Slavík (tak mlád, bohužel, zrovna nejsem), ale proto, že dr. Slavík má v této části, jak soudím, jednak na mysli také vysokoškolskou delegaci, se kterou jsem Sovětský svaz roku 1931 navštívil, jednak odpovídá dodatečně na moji námitku na diskusním večeru, uspořádaném Čsl. obcí legionářskou a Svazem národního osvobození dne 21. listopadu 1932 v pražské městské knihovně.

Předně bych chtěl konstatovat, že loňská studentská delegace, kterou tvořili příslušníci rozličných národností a politických stran, nejela do Sovětského svazu nepřipravena. Všichni byli připraveni, rozumí se samo sebou, že někteří více, jiní méně, literaturou (knihami i časopisy), která jim byla u nás dostupná, a to jak literaturou, která zaujímal k Sovětskému svazu stanovisko kladné, tak také literaturou, která k němu zaujímal stanovisko záporné nebo tak zvané kritické. Lze také říci, že literaturu odmítající Sovětský svaz a literaturu tak zvanou kritickou měli účastníci tohoto zájezdu stále více na mysli, než literaturu, která byla Sovětskému svazu příznivá. Neboť zejména nepříznivé zprávy si chtěli ověřit, což je celkem pochopitelné. Já sám pak jsem znal Rusko předrevoluční a revoluční netoliko z literatury, ale také z vlastního poznání; žil jsem v něm právě tři roky v letech 1916—19.

Potom bych chtěl říci, že není pravdou, že studentská delegace byla v Sovětském svazu „voděna a vozena“, jak to má na mysli dr. Slavík, „sovětskými orgány, které přímo mají za úkol propagovat předností své země“. Viděli jsme všechno, co bylo v možnostech zájezdu a co jsme vidět chtěli. Pohybovali jsme se také zcela svobodně ve skupinách i jednotlivě a byli jsme upozorňováni a byly nám ukazovány také takové nedostatky, o nichž jsme byli toho mínění, že bychom na ně v jiné zemi upozorňováni nebyli. Nevím také, jak by bylo možno něco zakrýt člověku, který se prochází ulicemi, navštíví továrny, školy, di-

vadla, musea a jiné, rozmlouvá s lidmi a slyší jejich hovor a tak dále. Dr. Slavík sám přece přinesl řadu pozorování získaných stejně, jako jsme získali svá pozorování my.

Tato svá pozorování publikoval dr. Slavík jednak v článkách v „Národním osvobození“, jednak je přednášel na diskusním večeru dne 21. listopadu. Váš časopis napsal v třetí otázce rozhovoru s drem Slavíkem, že v těchto článkách „popsal dnešní ruské poměry výstižně“. Dovolte, abych s tímto názorem vyslovil nesouhlas. A abych vzhledem k tomu, že odpovědi těch, kdož byli pozváni pořadatelé k oné diskusi s drem Slavíkem (Jaroslav Kratochvíl, ing. Jaromír Nečas, Miloš Vaněk a pisatel tohoto dopisu), začínají právě vycházet v neděli a ve čtvrtek v „Národním osvobození“, odkázal v podrobnostech na tyto články jeho oponentů.

V této souvislosti a se zřetelem na omezené místo, které můžete mému dopisu poskytnout, chci toliko říci, že vedle věcí, které dr. Slavík uvádí jako fakta ze Sovětského svazu, jsou v Sovětském svazu také jiné skutečnosti, a ty že mají daleko větší rozměr a daleko větší závažnost než fakta, která uvádí on. Dr. Slavík si také usnadňuje situaci tím, uvádí skutečnosti a tvrzení (to činí také v článku v „Přítomnosti“), která jsou na periferii ruské revoluce a Sovětského svazu. Těmito skutečnostem anebo tvrzením dává nesprávný výklad anebo je charakterizuje terminologií, již sice nechybí na síle a barvě výrazu, které velmi často připomínají naše večerníky (citují jen namátkou z článku v „Přítomnosti“: láme kopí, strká hlavu do písku jako pštros, spokojuje se s tirádami, děsné sofisma, výletník, metá logické kozelce a tak dále), která však nejen nepřesvědčují, ale ani nepřitahují.

Při tom dr. Slavík zároveň vytýká našim profesorům, že od nich žáci „neslyší vůbec slušného poučení o bolševické revoluci“ a myslí, že to je „příčina, proč naši mladí nejsou ochotni věřit kritickým zprávám o SSSR“, při čemž zajisté myslí, že kritickými zprávami jsou zprávy jeho a slušným poučením poučení jeho.

Bylo by tedy opravdu zajímavým vědět, proč mladí, jak se v „Přítomnosti“ říká, nejsou ochotni vyslyšet ani „kritická a slušná poučení“ dra Slavíka, ani „holé bajky našich naivních sovětobobů o bolševicích“ (termíny dra Slavíka). Mám v té věci také jisté zkušenosti a vyjádřil bych je asi tak, že naše mládež, která má o Sovětský svaz zájem, má o něj zájem daleko věcnější než myslí dr. Slavík, ba její zájem je věcnější než zájem mnohých starých. Je pravda, tato mládež nechce čekat na učence, o nichž dr. Slavík píše, že „se ještě dnes neshodli ani v tom, jaký vliv měla na ruský národ překotná a násilná reforma Petra Velikého“ — tato mládež chce žít. Proto chce znát už dnes podstatu věcí, chce, aby jí bylo vyloženo bez oně večerníkové terminologie, na jakých zásadách se buduje život v Sovětském svazu, v čem se tyto zásady liší od zásad platných na Západě, jaké jsou přednosti nebo nedostatky těchto zásad, v jakém prostředí (podmínkách) a jak jsou tyto zásady uváděny v život, jaké při tom vznikají potíže a proč, v jakém stadiu byla výstavba Sovětského svazu včera a v jakém je dnes, jaké jsou možnosti jejího dalšího vývoje. Kdybych to měl znázornit příkladem, formuloval bych to tak, že naše mládež, zajímající se o Sovětský svaz, přistupuje k němu a k životu, který je na Západě, se stejným věcným zájmem, jako přistupuje na příklad k dvěma automobilům různých značek, jejichž přednosti i vady chce poznat. Tato mládež je také nezatižena věcmi, které starším zabraňují svobodný pohled, je nesentimentálnější než jsme byli v jejich letech my, kteří bychom při prohlídce těchto automobilů pravděpodobně začali povzdechem: Tenkrát, když se ještě chodilo pěšky a jednou za rok jelo vlakem a kdy jen velcí páni jezdili kočárem a tak dále. (Z podobných důvodů naše mládež také nerada poslouchá a čím dále tím méně může chápat oprávněnost řeči těch, kdož při každé příležitosti, mluví-li o Československu, začínají: Tenkrát, za starého Rakouska, když jsme měli hlad, kdy jsme demonstrovali za svobodu slova a tisku, kdy jsme úpěli v žalářích a tak dále.)

Předpokládám, pane redaktore, že Vás budou zajímat některé úvahy mladých, které vyslechne řečník o Sovětském svazu po své přednášce, ať už v auditoriu či v soukromém rozhovoru. Na příklad tyto:

1. Proč Sovětský svaz zavádí plánovitě hospodářství, proč vyvlastnil výrobní prostředky ve prospěch celku a proč je nenechává vyvlastňovat silnými jedinci v jejich prospěch, jako vyvlastnila a vyvlastňuje na příklad velkovýroba jinde maloživnostníky?

2. Proč Sovětský svaz nestaví své nové továrny a závody tak jako jinde? Že by totiž tutěž práci na nich a v nich dělali titíž lidé, jako ji tam dělají dnes, jenomže by ty továrny a závody nepatřily celku, ale jednotlivcům, kteří by si žili třeba někde v mořských lázních a nechali si posílat zprávy o postupu práce, anebo by si nechali posílat jen peníze, vydělané těmito závody a lidmi?

3. Proč Sovětský svaz neprovedl pozemkovou reformu tak jako na příklad u nás? Že by vyvlastnil šlechtickou půdu a rozdělil ji na zbytkové velkostatky (tam by to mohly být ne zbytkové velkostatky, ale zbytkové giganty!), které by připadly více či méně zasloužilým mužům, případně po jednom takovém zbytkovém gigantu každému členu jeho rodiny?

4. Proč nemá Sovětský svaz nezaměstnané? Kdyby je měl, mohl by „propracovat způsobem opravdu rafinovaným“ také sociální péči o nezaměstnané a tak „působit na (nesovětskou) mládež svůdně“ (opět terminologie dra Slavíka), neboť by měl, v poměru k jiným zemím, nárok pečovat aspoň o 10 milionů svých nezaměstnaných.

5. Proč musí v Sovětském svazu všichni pracovat a nemohou žít z práce jiných? A proč tam není dovoleno, aby někdo za hodinu práce vydělal na příklad 100krát, 1000krát nebo i vícekrát než jiný?

6. Proč v Sovětském svazu ženy dostávají za stejnou práci stejný plat jako mužové?

7. Proč jsou střeleni v Sovětském svazu „prostí venkované, duševně stojící na úrovni dítěte, pro polní krádež v době hladu“, a proč jsou střeleni jinde také prostí venkované, duševně stojící na úrovni dítěte, kteří nic neukradli, ale jen vyšli z hladu na ulici? (Tuto otázku jsem dostal právě nyní, po otištění článku dra Slavíka v „Přítomnosti“.)

8. Rozuměl bych tomu, kdyby se prostě konstatovalo, že Sovětský svaz zdědil po dřívějším Rusku 70 procent ngramotných, a jaké veliké obtíže vznikají jeho práci, musí-li zároveň také tuto ngramotnost svých „božích lidí“, kterým se u nás před válkou tak mnozí obdivovali, odklizovat. Nevím však, proč je nutno o té ngramotnosti mluvit s přízvukem, který dává najevo povýšenost?

9. Proč v Sovětském svazu tisknou učebnice, knihy a časopisy už pro většinu svých národností a kmenů, jichž je asi 180, a proč je prostě nepotlačují, jako byli potlačováni dříve?

10. Považujete způsob výroby, jak je zaváděn v Sovětském svazu, za technicky dokonalejší, a základy, na nichž budují svůj mravní život, za vyšší?

Mohl bych takových základních úvah a otázek o Sovětském svazu, které zajímají naše mladé, uvést veliké množství, ale můj dopis vyrosl i tak nad rozměr, který jsem měl původně na mysli.

Než přece dovolte, abych ještě neskončil a zmínil se o námitce o zabití 10 milionů lidí ve světové válce, na niž dr. Slavík odpovídá v „Přítomnosti“. Užil jsem této námítky k diskusi dne 21. listopadu, ne jako argumentu „chlapěčka, jenž své špatné chování hájí poukazem na nezvedenost chlapce druhého“, ale jako soudu člověka, kterému je (stejně jako dru Slavíkovi, jak píše) prolití krve věci v každém případě politováníhodnou. Řekl jsem dru Slavíkovi, že o násilí a krvi v ruské revoluci vím velmi dobře, ale že nemám tu kuráž, abych tohoto argumentu použil jako v ý č i t k y, když si vzpomenu, že jsem příslušníkem Západu, toho vzdělaného a kulturního Západu (proti tomu nevzdělanému a nekulturnímu Sovětskému

svazu, jak to dr. Slavík rád stále zdůrazňuje), který si vyvolal světovou válku a tedy také ruskou revoluci (která se intervencí Západu, již jsem byl ostatně také účastníkem, stala ještě krvavější), světovou válku, v níž zanechal jenom na mrtvých na 10 milionů lidí. A že se mi té kuráže nedostává ani tehdy, když si uvědomuji, že světová válka nebyla dílem nás, tehdy mladých, kterým bylo necháno jen právo do ní musit jít, v ní musit zabíjet a dodnes musil nést všechny její následky.

Pochopíte proto, že si velice přeji, abychom se dožili a užili světa rozumněji uspořádaného než je náš svět dnešní, a abychom tak svým dnešním mladým nenechali jen nějaké podobné právo, jaké nám nechali před osmnácti lety naši — starší, slušně poučení a proto jen kritickým zprávám věřící, za jaké se nám vydávali — otcové.

Ing. Bohumil Příkryl.

II.

Milý pane Příkryle,

nemohu ovšem odpovídat za p. dra Slavíka, který má svou vlastní hlavu na ramenou, ale v několika větech dotýkáte se „Přítomnosti“, a tak z toho pro sebe vyvozují právo také napsat několik odstavců.

Přežete si, abych Vám dovolil projevit nesouhlas s naší poznámkou, že dr. Slavík „popsal dnešní ruské poměry výstižně.“ Nic by mi nepomohlo, kdybych nedovolil. Fakt svého nesouhlasu učinil jste už dávno dříve známým světu. Jak vidím z rukopisu, napsal jste nejdříve „rozhodný nesouhlas“, ale pak jste slovo *r o z h o d n ý* škrtnl, snad ze zdvořilosti, pokládá se v „Přítomnosti“ za hosta. Mohl jste to tam klidně nechat. Absolvoval jste, pokud vím, v poslední době značný počet schůzí a přednášek, na nichž na všech jste zaséval a pěstoval rozhodný nesouhlas jednak s těmi, kdo dnešní poměry v Rusku kritisují, a jednak s těmi, kdo poměry naše vlastní kritisují málo nebo s ohledy. Jste — nikoliv ovšem sám — přímo vzorem státotvorného, klidného, hodného a trpělivého občana, pokud ovšem hovoříte o sovětském Rusku. Nevím, má-li sovětská vláda také takové vzorné občany doma, ale o Vás nepochybuji, že byste mohl se skvit na první stránce kterékoli sovětské čítanky co vzor občanských ctností, žádoucích v zemi Stalinově. Všechny Vaše výroky v tom oboru jsou pronášeny pod tlakem tak rozvážlivé ctnosti, že by mohly být určeny k tomu, aby je komsomolci opisovali v hodinách krasopisu nebo mravouky na tabuli. Kdybyste žil v Rusku, byly by Vaše sebrané výroky jisty před hněvem censury, byl byste jedním z těch mála ruských spisovatelů, kteří nemají v sobě co potlačovat. Ani tak vynalézavý a mocný censor, který vyházal celou redakci jedné revue, poněvadž v ní objevil líčení událostí v německé sociální demokracii nikoliv zcela souhlasně s obrazem, jaký o tom podal Lenin, by Vám nemohl nic udělat. Myslím, že byste žil v Rusku jako uložen v bavlence — místo toho setrváváte mezi námi a dovolujete, aby na Vaši duši každý den útočily mizerné dojmy ze života státu ne tak dokonale uspořádaného.

S drem Slavíkem zacházíte jako zachází každý oficiální duch s nepohodlným kritikem. Vaše oficielnost začíná ovšem teprve když se přenesete duchem na sever od polských hranic, jako oficielnost „Rudého Práva“, kde naleznete tolik patolízalství vůči vládě jako v žádném jiném českém časopise — zajisté jen vůči vládě ruské. Prává podstata rozporu mezi Vámi a p. Slavíkem je v tom, že on se hrozí obětí, kterých vyžaduje dnešní sovětský systém na lidech; on odvažuje se domnívat, že žádná vláda nemá práva nakazovati taková odříkání a nutit do takové nuzoty. Kdežto Vy jste pln ochoty: rače si posloužit, vládcové. Snášíte břemena ruských lidí tak lehce snad proto, že nespočívají na bedrech Vašich; popřáváte tak dokonalou volnost experimentům možná proto, že se neexperimentuje s Vámi. Naopak každé daleko menší břemeno u nás způsobí, že vyskočíte jako píchnut vosou. Dobře, nepřehlížím, že můžete říci, že silou svého ducha jste si vyvolil vlast a že rád snesete každou obtíž, ale jen pro stát, který je uspořádán podle Vašich představ. Můžete také říci, že budete hodný jen tam, kde chcete. Ale nejsme dnes zde proto, aby-

chom rozmlouvali o takových široko-hlubokých věcech jako je světový a politický názor. Naše téma je mnohem užší: jak se někteří čeští lidé dívají, neodvisle od teorie, na lidské a životní skutečnosti nyní v Rusku obsažené, zda jsou nebo nejsou schopni či ochotni je postřehnout.

Vy trváte na tom, že Slavík zpívá špatně, že uvádí skutečnosti nezávažné nebo špatně pochopené a že není kritikem objektivním. Nevím, zdálo se mi, že má k tomu více potřebných vlastností než kdokoliv jiný. Vrátil se před pěti lety z Ruska jako přítel Sovětského svazu; stal se pro to nepřijemným oficielní vědě, ale pevně na své věci vytrval. Jestliže nyní, po své druhé návštěvě, zdánlivě se obrátil, až některé časopisy začaly křičet, že ze Šavla se stal Pavel, a plasticky vylíčil některé tmavé a nesnesitelné stránky ruského života, věřím, že tak učinil pod tíhou skutečných dojmů, které tam zakusil. Nedaří se mi u něho objevit jiný motiv. Není politickým nadháněčem. Pokud jsem četl jeho věci, je to muž, který poctivě poví svůj dojem. Kdyby měl postranní úmysly, byl by psal už r. 1927 jinak. Snad je to, jak někteří uvádějí, opravdu vysvětlitelno tím, že po prvé byl v Rusku za Nepu, který tam rozšířil určité množství blahobytu, a letos vpadl s překvapením do poměrů, v nichž všechny přebytky jsou nemilosrdně vyssáté z osobního života a obráceny ku prospěchu průmyslové výstavby země. Je-li tomu tak, mnohlo by se nejdříve debatovati nikoliv o tom, jsou-li jeho dojmy správné, nýbrž o to, má-li právo na takové soukromé dojmy, když jde o věc tak velkou.

Vy naopak jste byl Ruskem vždy nadšen: za válečného komunismu, za Nepu i za industrialisace, a budete patrně zase nadšen, i objeví-li se nějaké čtvrté údobí. Zdá se mi, že přesvědčení je u Vás denně o několik hodin déle zaměstnáno než pozorování. Snad abych vyšel od detailu: píšete o literatuře, která pojednává o Sovětském svazu, a dělíte ji na takovou, která zaujímá stanovisko kladné, na tu, která záporné, a konečně na tu, jež má stanovisko, jak píšete, „tak zvané kritické“. Stanovisko kritické Vám nepochybně připadá podezřelým a trochu komickým, poněvadž k němu, kdykoliv se o něm zmíníte, neopomenete přivést potměšilá slůvka „tak zvané“. To člověk dělá tehdy, když v něco příliš nevěří. Shledáváme tedy, že kritické stanovisko k Rusku se ve Vašem rozdělení na kategorie předem potkává se skepsí. Jsou takoví lidé, kteří mohou uvěřit jen v klad nebo zápor; kritičnost, která dobré pochvaluje a špatné zamítá, je jim úplně cizí. Takoví lidé píší do „Národních Listů“ i do „Rudého Práva“ a debatují někdy také v sále pražské městské knihovny. Poněvadž jste tedy patrně takového duševního ústrojenství, že snášíte jen slepý klad nebo slepý zápor a onu třetí, až dosud slavnou možnost činite předmětem své diskretní satiry, nemá dr. Slavík, který Rusko ani do nebes nevynášá ani do pekla neproklíná, předem žádnou naději, že před Vámi ob stojí: nemůže vyjít jinak než zřízen jako tak zvaný kritik.

Tak činíte, jsa — co? Dovolil byste mi říci, že agitátor? Jistě nedovolil. Spokojím se tedy vyjádřením, že jste v jistém ohledu sfinga.

Jistě Vám není tajno, že není problémem jen to, co se nyní v Rusku hospodářsky děje, nýbrž že je pro celý ostatní svět vážným problémem také to, má-li přijmout metodu diktatury, kterou Rusko propaguje. K tomu problému Vy neráčíte se vyjadřovat, ačkoliv těžko chápu, jak může někoho nechávat lhostejným. Podařilo se Vám mnohokrát veřejně promluvit o Rusku a po každé vyhnouti se posouzení otázky svobody, což není malý výkon opatrnosti. To, odpusťte, není upřímné. Není možno mluvit o Rusku a neuposuzovat diktaturu, která je také jednou z ruských skutečností a sice aspoň tak význačnou jako pětiletka; není možno doporučovat kolektivisaci a nerozhodnouti, má-li býti prosazena občanskou válkou, jak navrhuje komunistická internacionála. To je nemožné pro všechny lidi s živým duchem vyjma ty, kteří z různých příčin vybrali si záhadné mlčení. Snad ve Vás působí zbytky demokratického ostychu, snad něco jiného.

Slyšel jsem Vás jednou prohlásit v debatě, že „Rusko

není policejní stát“. Od té chvíle, odpusťte, vím, že se od Vás o té zemi nic spolehlivého nedoslechnu. Tu vím, že nechcete napomoci k poznání, nýbrž že agitujete. Všechny slavné autority ruského bolševismu klidně přiznaly, že sovětské Rusko je policejní stát, že udržuje se ve své dnešní formě rozsáhlým organisovaným násilím; udaly jen důvody, proč podle jejich mínění je to nezbytno. Rusko je do té míry policejním státem, že i trest smrti může vám tam být uložen na policejní stanici; každá diktatura samotnou povahou věci se zakládá na policii nepoměrně více než kterákoliv jiná forma vlády. Vy to prostě popřete, spoléháte se patrně, že je do nekonečna možno se hádat o slova. Zoolog z jediné kosti vyhynulého živočicha dovede si konstruovat celé zvíře. Tak, kdybyste náhodou vyhynul a byl zachován jen tento jediný Váš výrok, bylo by možno z něho uhádnout charakter celého Vašeho působení v otázce ruské: zamlčování stinných stránek. Takový výrok člověk nečiní náhodou, jako nemá náhodou takovou a takovou kost v těle. Obdržev takovou ukázkou, nemohu Vás považovat za spravedlivého kritika dra Slavíka.

Pravíte, že mládež chce vědět, jaké jsou „přednosti nebo nedostatky“ sovětského systému. Přednosti, které nesporně existují, nalezneme u Vás výmluvně vylíčeny. Chce-li stejně upřímně zvědět také o nedostacích, bude se musit obrátit k svědectví duchů volnějších. Píšete, že Vás v Rusku sami upozorňovali na nedostatky — je-li tomu tak, proč jste si to nechal pro sebe? Kdybyste si počínal kriticky, byl bych si toho musil všimnout, ale přiznávám se, že žiji v neznalosti této snad existující stránky Vaší duše. Vina jest na Vás, že jí nedopřáváte častějšího projevu. Jestliže mládež opravdu přistupuje k životu západnímu jako k dvěma automobilům různých značek, jejichž přednosti i vady chce poznat (není to špatné přirovnání), pak nepozná mnoho, jestliže v jednom denně jezdí a zná všechny jeho obtíže na hrbolatých silnicích a druhý zná jen z reklamních prospektů, kde každý automobil, jak známo, vypadá přeskvěle.

Návštěva v Rusku sama ještě mnoho neznamena: člověk může vidět a nemusí, podle toho, jakou má náladu. Náš milý Adolf Hoffmeister na př. vyvrátil všechny pověsti o nesvobodě v Rusku těmito dvěma pádnými fakty: 1. že ho tam nezastřelili, 2. že ho pustili, aby si prohlédl technické museum. Obávám se, že zacházíte stejně lehce s krví, kterou ruská diktatura pro své udržení prolila. Prolití krve, jak píšete, je Vám v každém případě věci politováníhodnou, ale, jak slyším, nemáte tu kuráž, abyste to ještě někomu vyčítal, poněvadž ve válce padlo deset milionů lidí. Zapomněl jste dodat, že na cholery, na japonské zemětřesení nebo na čínský hladomor také umírají desetitisíce. Jak snadno lze si také ulehčit svému svědomí: obyčejnou frází. Konkrétně řečeno, budete litovat každého, koho sovětská vláda odpravila (bude ve svém, většinou hromadném hrobě tím jistě potěšen), ale nebudete jí to vytýkat: pryč je pryč, ve světě je více děr, kterými můžeme vypadnout na onen svět. Proč nemáte kuráž býti proti krveprolití? Protože už jedno bylo spácháno. Kdybychom se řídili touto logikou, musili bychom ztratit kuráž vytýkat jakékoliv zlo, poněvadž každé zlo jistě už bylo spácháno, také všechna zla, plynoucí ze soukromého vlastnictví. Fakt světové války Vás tak ohromuje, že podle Vašeho mínění už to nestojí za to, aby se svět hleděl v té věci napravit. Proč Vás, který v jiných věcech tolik planete reformními touhami, najednou opouští kuráž? Objevujete se tu ve svém typickém postoji: cílý, jde-li o vady západu, ale skromný a resignovaný fatalista, jde-li o vady ruské vlády. Tato výmluva na světovou válku je jednou ze záplát, jimiž přikrýváte ohyzdná fakta ruské diktatury.

Ať máte sám jakékoliv představy o svém působení, jste-li brán jako objektivní jev, Vaše činnost podobá se činnosti komunistického agitátora. Nikoliv proto, že byste rád pohnul svět k opuštění soukromého vlastnictví a k zespolečenštění výrobních prostředků (to je také ideálem

socialismu). Dělítkem mezi komünismem a evropským socialismem je otázka diktatury nebo demokracie. Nedbalý způsob, jak Vy s diktaturou zacházíte, tváří se, jakoby nestálo její prozkoumání ani za dvě slova, snaží se tento rozdíl listivě vymazat nebo zmenšit. V rozporu mezi komünismem a socialismem vystupujete jako ani ryba, ani rak, což není příliš čestná role, ale snad zdravá pro toho, kdo se nechce exponovat nebo výhodná pro toho, kdo byl vyslán, aby se pokusil hrát roli objektivního.

My demokrati nemáme proti diktatuře jen tu námitku, že uráží demokratické zásady. To by bylo málo. Kdyby bylo možno, až se všechno spočítá, více vykonat nedemokratickou cestou, tak jen s chutí do toho! Ale tuto možnost právě popíráme. Ačkoliv diktatura zajisté dovede mnoho rychleji vyřídit, v celku zůstává demokracie i v hospodářských věcech (které, jak se zdá, jediné Vás zajímají), spolehlivější cestou. Má větší možnost korigovat omyly, zajišťuje, že každý hospodářský pokrok udá se na základě obecné dospělosti k němu. Sdílím v celku Vaše představy o směru, kterým se má Evropa pohnout; kapitalismus stojí před očima nás obou ve stavu ošumělém a neváživém. Ale nevěřím, že zralost určité myšlenky, společnosti, uměleckého řádu dá se násilně vynutit diktaturou. Může se opírat jen o celkovou psychologickou vyspělost doby. Nedovedli jste dosud způsobit ani tolik, aby většina potřebu socialismu uznala a dala mu zvítězit ve volbách. Jak chcete pak s touto neinformovanou masou socialismus provádět? Můžete tak činit jen za cenu periodických katastrof pro život celé generace — okolnosti jedné takové katastrofy vylíčil dr. Slavík a to Vás proti němu popudilo. Demokracie chrání před příliš krutými chybami vlády. Jestliže dnes v Rusku deset lidí u zeleného stolu se zmýlí, pak běda obyvatelstvu.

Dr. Slavík vylíčil za jakou cenu, již platí lid, provádí ruská diktatura industrialisaci, a vyjádřil své dojmy, které se pohybují od úžasu k ošklivosti. Nikdo z nás nepopírá, že v Sovětském svazu se pracuje na velkém cíli, ale přejeme si býti ušetřeni toho, aby nám byla vnučována jejich metoda. Je to metoda, vyrostlá a snad nutná v zemi nízké kulturní úrovně — proto se mluví o ruských negramotných. Nikoliv, aby se dávala najevo povýšenost, nýbrž aby se ukázalo, že takových způsobů není u nás třeba. Pravíte, že mládež „chce žít“, a máte zajisté pravdu. Ale jak chce žít? Zajisté, že lépe. Může-li jí komunismus všelicos slíbit, toto jí slíbit nemůže. Mluvil jsem o tom už s leckterým komunistou, a každý přiznal, že provádění komunismu diktaturou by u nás na dobu jedné generace znamenalo obecné snížení životní úrovně. Toto zajisté mládež nechce. Před čtrnácti lety už napsal německý spisovatel Otto Flate: nevíte, co činíte, když z touhy po svobodě spějete k marxistickému komunismu. To je třeba doplnit: a nevíte, co činíte, když tam pospícháte z touhy po zvýšení životní úrovně. Budete, se svým životem a osobními touhami, materiálem experimentu. Je toto pro mládež, která chce žít?

Postavil jste se, milý pane Příkrýle, rozhodně na stranu socialismu proti kapitalismu. Nezazlívám Vám jediné slovo, jež jste při tom pronesl. Ale postavte se teď se stejnou rozhodností buď na stranu diktatury nebo demokracie. V tom má míti každý z nás u sebe jasno.

F. Peroutka.

dopisy

Funkce a mandát

Velectěný pane redaktore!

V čísle 48. ct. Vašeho listu vrátili jste se znova k mé resignaci na členství v senátě N. S. Snad byste mne byli ušetřili výtky o záměně mandátu za „teplé místo“, kdybyste si byli nejprv zjistili prostým dotazem v České spořitelně, že jsem již po třináct let činným v jejím ředitelství jako nejstarší jeho člen, a že požitky s místem vrchního kurátora, na které jsem

byl volbou povolán, jsou značně menší nežli plat senátorský. Podle § 21 naší Ústavní listiny mohou se členové sněmoven kdykoliv vzdáti mandátu. Nejsou také povinni sdělovati veřejnosti důvod své resignace. A uznáte zajisté, že mohou to býti důvody rozmanité, mimo jiné snad také právě ono znehodnocení parlamentního mandátu, které sám Váš pan dopisovatel tolik zdůrazňuje.

Prosím, abyste také toto mé stručné vysvětlení sdělil svému čtenářstvu, a poručím se Vám s veškerou úctou

Dr. Vladimír Fáček.

Český Comstock na obzoru?

Vážený pane redaktore,

Emanuel Rádl položil nedávno v 1. a 2. čísle revue „Naše doba“ inteligentním čtenářům dvě otázky: o funkci literatury a literární kritiky v dnešní době a společnosti. Výzvu, abychom se zamyslili nad nynější situací světové literatury, nad jejím obsahem, orientací a vlivem, neklade jenom Rádl. Podobnou otázku řeší pronikavě v „Průřezu částí dnešního románu českého“ F. X. Šalda, ve Francii se jí zabývá Massis, v Rusku na př. Leonid Leonov a jinde jiní. Je to jedna z otevřených otázek přítomnosti a jako taková vyžaduje při nejmenším klidného a rozumného rozboru. Sám jste to, pane redaktore, naznačil svým čtenářům, když jste v roce 1930 napsal řadu článků pod názvem „Styl nade všecko“. Srovnávám-li tehdejší Vaše stanovisko, že totiž styl má sloužit, a Vaši řadu „oprotit se od dosavadního ryze vnějškového nazírání na vzhled umění“ s dnešními připomenutími Emanuela Rádla: „Umění má sloužit“ — „kritikové se nemají schovávat za pouhou estetičnost“, vidím při věcném, ne osobním posuzování, že v otázce funkce literatury a literární kritiky zaujímá „Přítomnost“ jako „Naše doba“ stejnou linii.

Mohl jsem proto jako čtenář obou časopisů předpokládat, že Vaše „Přítomnost“ — dotkne-li se znovu problému dnes Rádlem oživeného — bude čtenářstvo slušně a rozumně informovat a že se s otázkou vypořádá myšlenkově, zásadně. Nemám důvodu pochybovat, že byste tak byl učinil, kdybyste sám o věci psal. Pravděpodobně byste na př. neuváděl výtky „dobrodružství“, když jste v 7. ročníku „Přítomnosti“ v obdobné při s díky vyřídil výtku „výletů“ do literatury, která Vám tehdy byla zdvořile učiněna.

Ale to, jak se pochybený komentář šifry „V“ „Český Comstock na obzoru?“ (P., IX., č. 48., str. 755) zvrhl v náruživou denunciaci, místo aby vplynul v rozvášnou diskusi, je neucta ke čtenáři a k ideové práci vůbec.

Nepokládám totiž za službu „Přítomnosti“, staví-li šifra „V“ do středu pozornosti jakousi osobní antipatii, místo aby informovala o jádru otázky a uvedla odkaz k článku a dopisu Emanuela Rádla „Budoucnost krásné literatury“ v 1. a 2. čísle „Naší doby“ (str. 26 a 127), jejichž smysl by čtenář „Přítomnosti“ — má-li o to pořádný zájem — samostatně vystihl a posoudil. Tak by se aspoň odběratel „Přítomnosti“ dověděl, že nejde o osobní malichernost ani o falešnou intonaci na nedorozumění odbývané heslem „Morálka, nikoli umění ani literatura“, nýbrž že jde o všeobecně naléhavý zájem každého myslícího pracovníka a celé společnosti, když řádný člověk vážně předkládá k úvaze, zda nám umění a literatura pomáhá a má pomáhat v našem životě a dobových potřebách — a je-li správný požadavek, aby spisovatelé a jejich posuzovatelé osvědčovali

vali ve svých pracích umělecky plnější spoluodpovědnost za dnešní myšlenkové a mravní zmatky, na které doplácíme v praxi životem.

Principiální odpověď, svědomitý doplněk anebo zdůvodněné vyvrácení těchto Rádlových a nejen Rádlových otázek, ne směšnou znetvořeninu a zoufalou filiaci: Herostrates — Koníáš — Comstock — Rádl, která zůstane vyhazena šifře „V“, očekával a očekává poctivý účastník diskuse. Vnímavé porozumění očekává tím spíše, že poznámku vedle daného tématu psal pro „Přítomnost“, jak se zdá, znalec anglické a severoamerické literatury, jistěže čtenář Waltra Whitmana, možná že i redaktor Standard Library, věnované — spoléhám se, že ne v dobrodružství ani co by smělý formální experiment — T. G. Masarykovi.

L. K.

Úpadek agrárních družstev

Vážený pane redaktore,

v čísle 49. zabývá se pan dr. Feierabend mým článkem o úpadku zemědělských družstev. Rozeberu postupně jeho námitky. Pan dr. Feierabend praví, že Centrokooperativ a Kooperativ a Ústřední jednota hospodářských družstev nejsou a nemají společných zájmů, což jest přes to, že jest vrchním ředitelem Kooperativy a vzhledem k tomu — dosti těžko uvěřitelné, zvláště když všechny tři tyto podniky jsou umístěny v jednom domě, u mnohých oddělení jest spojení pouze dveřmi, které jsou otevřeny do obou podniků. Něco podobného jest, pane redaktore, u Bati, kde jest také samostatné oddělení nákupní, oddělení finanční prokury a t. d., a přece každý řekne, že jest u Bati přes to, že tato oddělení samostatně účtují.

Stal se mně malý omyl, měl jsem totiž říci, že nákupní a prodejní oddělení neinkasuje ihned samo, od družstev, nýbrž předává své pohledávky oddělení jinému. Přece však tato oddělení musí jednou spolu vyúčtovat. Poznávám k tomu, že někteří úředníci těchto oddělení jsou také úředníky družstev.

To však nebylo účelem tohoto článku a lituji velmi, že pan dr. Feierabend mně neporozuměl. Bylo to myšleno tak, že některý, ať poslanec nebo agrární funkcionář, chtěje získati zásluhu o svůj kraj — postavil družstvo. Takto vybudovaná družstva a hlavně ta novější „Pro zpeněžení dobytka“, musí na to těžce doplácet. Pan dr. F. mně neporozuměl, nechtěl jsem se zle pustit do družstev všech, chtěl jsem jenom upozornit na družstva, která jsou neaktivní, a nemaje jiného měřítka k zkoumání neaktivity, navrhoval jsem posudek dle výsledků soukromoobchodních, zatížených plným zdaněním.

Tím by se ukázal zcela jasně výsledek hospodaření družstev a — takové nepokládám za správné — držení družstev vši mocí, na úkor třeba jiného; je-li družstvo neschopno života, tu nejlépe ihned likvidovat, falešný stud a obavy ze zrušení jsou — zde pan dr. F. promine, ale hloupé.

Velký nezáměr a neúčast na valných hromadách družstev svědčí zajisté více pro mne nežli tvrzení p. dr. F.

Celý článek nebyl tendenční, chtěl jen předeem upozorniti na některé chyby a varovati před následky, které se patrně objeví až později.

Statkár.

Akademická inteligence doplňuje své knihovny v Ústředním studentském knihkupectví a nakladatelství, v Praze II., Spálená ul. 20, Pasáž, telefon 32195.

Velký výběr

plnicích per

(Parker, Wagner, Waterman Astoria, Mont Blanc atd.),

crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek; aktovek a jiných nepostradatelných pomůcek kanc. i technických má na skladě:

K. Wagner. Brno-Česká 16.

Ferdinand Peroutka:

Stav Slovenska*

Slovenský národ byl ve stavu úpadkovém, když se ocitl uprostřed převratu. V řadě posledních desetiletí čím dále tím více poklesávala jeho síla. Slovenští vlastenci to věděli. Ve velké většině věřili v prvních letech svobody v diktaturu za pomoci Čechů jako v jediný prostředek, který je s to pozdvihnout národ.

Tento žalostný národní stav měl hlavní příčinu v dualistickém uspořádání rakousko-uherské říše, na kterém se před padesáti lety dohodli obdvojní Maďaři s Vídní. Druhá, také důležitá příčina, byla v jazykovém rozkolu mezi Čechy a Slováků, který se vyvinul v rozkol kulturní. Roku 1867 císař, nevěda, jak jinak vyléčiti nespolehlivost maďarské věrnosti, rozdělil říši na dvě části, spojené jen několika institucemi. V jedné z nich měli vládnout Maďaři, v druhé Němci, pokud se jim to podaří proti odporu národů slovenských. Byla to — vedle vyrovnání s dynastií — také dohoda mezi Němci a Maďary, při čemž Slované, opozdili v politickém vývoji, hráli úlohu materiálu. Byla určena kovadlina pro německé i maďarské kladivo. Nové uspořádání vydávalo nemaďarské národy v Uhrách úplně zvlášť nacionální maďarské vlády. Slovinci zůstali v uherské polovině říše. Sami už předtím, vedeni jsouce myšlenkou samostatného slovenského národa, uskutečnili, ne dbajíce protestů svého největšího básníka Kollára, v letech čtyřicátých pod vůdcovstvím Ludevíta Štúra a Josefa Miloslavova Hurbana, literární a jazykovou odluku od Čechů. Rozlukou tou byli zbaveni bližšího kulturního styku se západem, a rozvázavše spojenectví s kulturou českou, připravili se do stavu slabosti vůči kultuře maďarské. Odkázání sami na sebe, neudrželi ani tempo ve vzdělání, ani pevnost politického uvědomění. Všichni vynikající čeští a slovenští muži té doby brali účast na prudké debatě o odluce. Nedohodli se. Varovný hlas Palackého, Šafaříkův, Havlíčkův byl Slovinci oslyšen. Ale z výsledků je vidět, že odluka byla chybou: byla by slovenský národ málem přivedla do hrobu. Do Hurbanova stáří skanula trpkost tohoto poznání. Přiznal, že se mýlil, a že to, co mělo podle jeho mínění národ posílit, jej ohrozilo. Marně se už pokoušel dílo své odiníti. Kdo bude kdykoliv později znovu uvažovati o odloučení Slovinců od Čechů, smí tak učiniti jen pod tou podmínkou, že si připamatuje neblahé následky odluky první a teprve pak se rozhodne.

Kde odluka vykopala příkop, zavedení dualismu rakousko-uherského vyhloubilo propast. V letech sedmdesátých počala v Uhersku éra nebývalé maďarisace, která trvala až do světové války. Zajisté, také Češi byli postaveni před germanisaci. Avšak jednak se vyznačovali tvrdším charakterem, jednak Němci, jsouce bližze západu, byli mírnější než Maďaři a ostýchali se užívat způsobu příliš nápadného. Do Slovenska však ze světa vůbec nebylo vidět. Tam vládnoucí, schýlení nad svou obětí, nebyli rušení cizími pohledy, výjma v případech ojedinělých, jako byl pohled Björnsonův nebo Setona Watsona, kteří, nahlédnuvše, apelovali na evropské svědomí.

Je zcela jisto, že Slovinci měli být úplně obětováni. Podkladem nedočkavého a násilného odnárodnování jich byla víra Maďarů, že mohou se státí velkým, dvacetimilionovým národem. Ukládajíce si úlohy veliké, byli skličováni myšlenkou na svůj nepatrný počet. Jeden jejich spisovatel napsal: je nás tak málo, že nemůžeme ze svého kruhu vylučovat ani otrova. Aby zvýšili svůj počet, chtěli v krátké době vyrobit Maďary z národů, obývajících uherské území, a Slovinci se jim zdáli materiálem nejpoddajnějším. Pod tímto příbojem maďarské vůle slovenská inteligence ztratila důvěru ve význam svých činů a oddala se fatalismu. Jediná optimistická vyhlídka, již byla schopna, měla obsah: přijde Rus a osvobodí nás. Toto oddání do osudu, toto přesvědčení, že sami nemohou nic dělat, zcela charakterisovalo starší generaci vůdců, která měla své kulturní středisko v Turčanském Svatém Martině kolem osoby básníka a novináře Svetozara Hurbana Vajanského. Teprve Hlasisti, další generace vůdců, povzbuzená stykem s Čechy, obracela se zase k aktivitě.

Celkem nebyl daleko od pravdy hrabě Tisza, který řekl, rozhlížeje se před válkou po Slovensku: „Slovenského národa již není.“ Ochablé prostředí slovenské, bezradné v inteligenci a otupělé v lidu, vystihl, smutnou skutečnost odívaje do krásných slov, český spisovatel F. X. Šalda, který před r. 1905 byl na Slovensku a takto rozjímá nad Slovačkou na pouť:

„Přišla's se modlit — za co? Snad za to, abys dostala za muže Jozku a aby tě nevydávali za Samku? Ale buď klidna: v třináctém roce nebo ještě dříve budeš zničena

* Výňatek ze 7. sešitu knihy Budování státu.

jedním jako druhým. Nebo za to, aby se tatka neopíjel do nemoty? Ale k čemu vařili by kořalky, než aby ji lidé pili, a myslíš, že se opíjel ještě někdy někdo, aby rozradoval sebe nebo rozradoval jiné? Nebo aby žid byl milosrdný a neprodával vám chalupy? Ale nač by byl milosrdným žid k vám, když nejste milosrdní ani sami k sobě... Nebo aby obilí více sypalo? Ale kdyby sypalo více než na březích Nilu, vaší lehkomyšlnosti a nemyslivosti nedosype.“

Maďaři se tak pokládali za nezávislé na evropském veřejném mínění, že se ani netajili se svým cílem, ukouiti z národní směsi, která obývala území koruny štěpánské, jednotný národ maďarský. Celý státní aparát postavili otevřeně do služeb maďarisace. Ještě než cíle bylo ve skutečnosti dosaženo, maďarské zákony pěstovaly ilusi jednotného uherského národa a nemilosrdně potlačovaly vše, co ji rušilo.

Slovinci neměli středních škol od roku 1875 až do roku 1919, kdy je zase začali zřizovat Češi. Je samozřejmé, že když jim v Maďarsku nebyly dopřány školy střední, nebyla jim dána také žádná škola vysoká: to je jen logický důsledek. Nepropustný maďarský systém počínal od škol měšťanských; už v těch se ani na jedné nevyučovalo slovensky. Také na žádné ze škol odborných. Nebylo jediného slovenského učitelského ústavu, aby se na něm vzdělávali učitelé slovenští. Tak odstraňovala vláda pomalu zjev slovenského učitele vůbec. Měl jich býti nedostatek, i kdyby jich byla potřeba. Dokonce ani jediná dětská opatrovna nebyla vedena slovensky; děti byly navykány maďarštině od prvního styku se světem. Slovenština se udržovala jen ještě na malém zbytku škol obecných. Roku 1910 bylo na Slovensku 3862 obecných škol. Z těch bylo jen 482 slovenských (ale i těm byla uložena povinnost vyučovati až 18 hodin týdně maďarsky), ostatní sloužily maďarisaci. Jak rychle tempo maďarisace pokračovalo, je zřejmo z toho, že roku 1913 zbývalo už jen 344 škol slovenských. Zakrátko by ani toho zbytku nebylo, slovenské děti by byly slyšely mateřštinu jen v rodinách. A poněvadž by už nebylo podáváno vůbec žádné vyučování v slovenštině, řeč tato by upadala, ztrácela vyšší výrazy, přestala být formována, rozkládala by se v dialekty, kazila se v tvarech a po čase by vůbec ztratila schopnost býti jazykem spisovným. Zeela takto spoutána, podlelehla by snadno maďarštině.

Ačkoliv dříve jich mívali více, před válkou měli Slovinci v uherském parlamentu už jen dva poslance. Ostatní zmizeli pod nátlakem, který vláda vykonávala při volbách. Výrazu „maďarské volby“ ještě dlouho potom se užívalo, aby byly označeny volby, vedené zcela hanebně a s pohrdáním ke skutečné vůli lidu. Z 30.000 lidí ve státních službách na Slovensku jen 2000 se znalo k slovenskému původu. Neexistoval ani jediný soudce Slovinců, Slovenský národ se takřka připravoval na vyhnutí. Číslo, která Seton Watson a Šrobár uvádějí o počtu uvědomělých Slovinců před válkou, jsou úžasná a nepřesahují jeden tisíc. Šrobár píše: „Bolo nás tak málo, že sme sa temer všetci znali osobne, vedeli sme i adresy, i osobné i rodinné pomery.“

Vrstvy, které jsou schopny vésti a organizovat národ, byly mezi Slovinci strašně oslabeny. Bohatí lidé dávno se přidali na skvělejší maďarskou stranu, přitahování zejména jejím vyspělým uměním tvořiti okázalou a příjemnou společnost. Ani silnějších rolníků nebylo při Slovincích. Kněžstvo, které v Čechách patřilo mezi ty, kdo horlivě probouzeli národ, bylo na Slovensku jedním z nástrojů maďarisace. Slovenskost udržovala se setrvačností, nikoliv silami aktivnějšími, v pracujícím, chudém lidu. Špičky byly odcizeny. Ale o lidu samotném vznikaly pochybnosti. Jevil se jako půda nejistá, byl bez onoho kvanta tvrdosti, jehož je třeba k pevnému charakteru, a bez onoho vzdělání, jež dělá národ cílevědomým. Aktivní lidé mezi Slovinci bolestně naráželi na jeho nevědomost a netečnost. Tak o něm napsal po převratu Hodža, že při své nízké kulturní úrovni nemůže býti nositelem státní myšlenky.

Obraz národa ve stavu mráкотném. Také předtucha, že budování státu v slovenské jeho části potká se s většími obtížemi než v části české.

Běda národu, jehož inteligence se odcizí nebo poplete. Slovenská se odcizila z devíti desetin, byvši okouzlena leskem a výhodami maďarského prostředí. Spěla připojiti se k němu, aby pomazala máslem svůj chléb. Mezi svými viděla jen chudobu. Po výsledcích úředního povyšování Maďarů nad Slovinci působili tito na své talentované a citlivě inteligenty dojemem kmene inferiorního a byli opouštěni bez velkých rozpaků lidmi, kteří toužili vyžít se ve vyspělejší a více slibujícím prostředí. Z Budapešti znel na Slovensko hlas veselého, privilegiovaného, účtět se těšícího života; doma malé poměry, kterými bylo možno také pohlát. Bylo to, jako když okny plesového sálu proniká hudba k davu stojících venku. Každý ze vzdělaných Slovinců byl osobně postaven před pokušení. Podléhali, neboť sladký je hlas života rozmanitého a na výhodách postaveného. Ani vzpomínka na bohatou minulost nemohla je tak oživovati, jako ožívala Čechy i v dobách nejhorších.

V naší knižní produkci za rok 1932 najdete vánoční dárky pro každého

PRO MALÉ I VELKÉ DĚTI.

- Caroll Lewis:** Alenčina dobrodružství v říši divů a za zrcadlem. S ilustracemi Sira Johna Tenniela. Vazba plát. Kč 40.—.
- Čapek Josef:** Dobře to dopadlo, aneb Tlustý pradědeček, loupežníci a detektivové. Zpěvohra o dvou dějstvích. Brož. 10.—, vazba plát. 20.—, luxusní 20.—* Kč.
Povídání o pejskovi a kočičce. S ilustracemi autorovými. Vazba plát. Kč 50.—.
- Čapek Karel:** Dášeňka čili život štěněte. S ilustr. a foto-přílohami. Váz. plát. Kč 45.—.
Devatero pohádek a ještě jedna od Josefa Čapka jako přivažek. S obr. Josefa Čapka. Brož. 25.—, vazba plát. 40.— Kč.
- Salten Felix:** Bambi, příběhy srnčí rodiny. S Chlebečkovou výzdobou. Brož. 20.—, vazba plát. 35.— Kč.
- Sekora Ondřej:** Jak Cvoček honil pytláka. S obrázky autor. Vazba plát. Kč 25.—.

ROMÁNY A JINÁ PRÓZA.

- Cather Willa:** Stíny na úskalí. Román. Brož. 32.—, vazba plát. 44.— Kč.
- Colette:** Ta druhá. Román. Brož. 28.—, vaz. plát. 40.— Kč.
Zlatíčkův konec. Román. Brož. 24.—, vaz. 36.— Kč.
- France Anatole:** Crainquebille a jiné mravoučné příběhy. Brož. 15.—, vaz. plát. 25.— Kč.
Červená lilie. Román. Brož. 25.—, vaz. plát. 35.— Kč.
Jokasta a Hubená kočka. Povídky. Brož. 15.—, vaz. v plátně 25.— Kč.
Názory pana Jeroma Coignarda. Brož. 15.—, vaz. plát. 25.— Kč.
Povídky Jakuba Kuchtika. Brož. 15.—, vaz. v plátně 25.— Kč.
Traktér u královny Pedauky. Brož. 25.—, vazba plát. 35.— Kč.
- Goethe J. W.:** Spříznění volbou a jiné prózy. Brož. 60.—, vaz. plát. 75.—, polokož. 80.— Kč.
- Golombek a Valenta:** Trampoty eskymáckého náčelníka v Evropě. Brož. 24.—, vazba plát. 34.— Kč.
- Hora Josef:** Hladový rok. Příběh města. Brož. 27.—, vazba plát. 37.— Kč.
- Neumann S. K.:** Zlatý oblak. Román. Brož. 39.—, vazba plát. 49.— Kč.
- Poláček Karel:** Hlavní přelíčení. Román. Brož. 32.—, vaz. plát. 44.— Kč.
- Scheinpflugová Olga:** Dvě z nás. Román. Brož. 35.—, vaz. plát. 47.—, luxus. 50.—* Kč.
- Šrámek Fráňa:** Past. Román. Brož. 30.—, vaz. plát. 45.—, luxusní 105.— Kč.
Tělo. Román. 5. vydání. Brož. 35.—, vaz. plát. 50.—, luxusní 135.— Kč.
- Tilschová A. M.:** Haldy. Román. 2. vydání. Brož. 45.—, vaz. plát. 60.—, luxusní 159.— Kč.
- Vavris Hugo:** František Lelíček ve službách Sherlocka Holmesa. Brož. 15.—, vazba plát. 27.— Kč.

* Knihy opatřené hvězdičkou jsou tištěny na lepším papíře a jen kartonovány.

BÁSNĚ:

- Holán Vladimír:** Vanutí. Brož. 12.—, vaz. plát. 24.— Kč.
- Hora Josef:** Dvě balady. Bibliofilské vydání. Vazba luxusní Kč 150.—*.
Tonoucí stíny. Brož. 20.—, vaz. plát. 30.—, luxusní 80.— Kč.
- Nezval Vítězslav:** Signál času. (Panychida za Edisona.) Bibliofil. vyd. Vazba luxusní Kč 60.—*.
Skleněný havelok. Brož. 40.—, vazba plát. 52.— Kč.
Tyranie nebo láska. Bibliofil. vydání. Vazba luxusní Kč 60.—*.
- Scheinpflugová Olga:** Všední den. Brož. 12.—, vaz. plát. 25.—, luxus. 50.—* Kč.
- Toman Karel:** Měsíce — Hlas ticha. Brož. 30.—, vazba plát. 45.—, luxusní 180.— Kč.
Sluneční hodiny. Brož. 30.—, vaz. plát. 45.—, luxusní 180.— Kč.
- Vášová Věra:** Cesta do ticha. Brož. Kč 18.—.

ESSAYE — MONOGRAFIE — PAMĚTI.

- Čapek Karel:** Marsyas čili na okraj literatury. Brož. 30.—, vaz. plát. 45.—, luxus. 60.—* Kč.
Obrázky z Holandska. Brož. 12.—, vazba plát. 27.—, luxus. 24.—* Kč.
O věcech obecných čili Zoon politikon. Brož. 20.—, vaz. plát. 35.—, luxus. 40.—* Kč.
- Dopisy Otakara Březiny Františku Bílkovi.** Se 14 přílohami. Brož. 50.—, vaz. plát. 90.— Kč.
- Goethe J. W.:** Z mého života. I/IV. Brož. 120.—, vaz. plát. 135.—, polokož. 160.— Kč.
- Hlaváč Bedřich:** František Josef I., život, povaha, doba. Ilustrováno. Brož. 125.—, vazba plát. 150.—, polokož. 175.—, luxus. 300.— Kč.
- Kocourek Franta:** V městě mrtvého šéfa. Brož. Kč 2.50.
- Pelcl F. M.:** Paměti. Brož. Kč 18.—.
- Peroutka Ferdinand:** Ano a ne. Brož. 35.—, vaz. plát. 45.— Kč.
Budování státu. Vych. v sešitech à Kč 3.60.
- Svrček J. B.:** Miloš Jiránek. S reprodukcemi tvorby malířovy. Vazba plát. Kč 45.—.

DIVADELNÍ HRY.

- Bratři Čapkové:** Ze života hmyzu. Brož. 15.—, vazba plát. 30.—, luxusní 30.—* Kč.
- Goethe J. W.:** Dramata. Brož. 75.—, vazba plát. 90.—, polokož. 95.— Kč.
- Nezval Vítězslav:** Milenci z kiosku. Brož. Kč 30.—.
- Piskoř Karel:** Přítel z mládí. Brož. Kč 7.—.
Mnich a baletka. Brož. Kč 7.—.

SPISY NAUČNÉ.

- Engliš Karel:** Ekonomie a filosofie. Brož. Kč 8.—.
Malá finanční věda. Brož. 45.—, vazba plát. 60.— Kč.
- Grinko:** Pětiletka. Brož. Kč 45.—.
- Wells-Huxley-Wells:** Věda o životě. S ilustracemi a barev. přílohami, 3 díly. Brož. 350.—, vazba plát. 425.—, polokož. 500.— Kč.

Dostanete je u všech knihkupců

Fr. Borový, nakladatelství, Praha II., Národní třída číslo 18